

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av förundersökningslagen och till vissa lagar som har samband med den

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås ändringar i förundersökningslagen, lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen, lagen om föreläggande av böter och ordningsbot, lagen om strafforderförfarande, lagen om ordningsbotsförfarande, lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen och rättshjälpslagen.

Genom propositionen genomförs direktivet om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder.

Genom propositionen kompletteras de bestämmelser i förundersökningslagen som gäller rätten för den misstänktes biträde att närvara vid förhör. Den misstänktes biträde ska kunna förbjudas att närvara vid förhör endast om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras. Ett beslut om förbud mot att närvara vid förhör ska kunna föras till domstol för prövning. I förundersökningslagen föreslås dessutom bestämmelser om avstående från rätten att anlita biträde.

Genom propositionen kompletteras också bestämmelserna i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen när det gäller skyldigheten att underrätta närstående till anhållna eller gripna om frihetsberövandet. Underrättelsen ska endast kunna skjutas upp om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras. Ett beslut att skjuta upp en underrättelse ska kunna föras till domstol för prövning. Till lagen fogas dessutom bestämmelser om skyldigheten att underrätta vårdnadshavaren och socialmyndigheten om den frihetsberövade är under 18 år.

I lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen föreslås bestämmelser om utseende av biträde i den medlemsstat som framställt begäran om utlämnande och om avstående från rätten att anlita biträde.

Utöver förslag som är förknippade med genomförandet av direktivet ingår det i propositionen ett förslag till ändring av rättshjälpslagen. I rättshjälpslagen föreslås en bestämmelse om möjligheten att låta bli att ersätta bitradets arvode, om det i skötseln av ärendet har förekommit mycket allvarliga försummelser eller brister som beror på bitradet.

Lagarna avses träda i kraft den 27 november 2016, då direktivet senast ska genomföras i medlemsstaterna.

INNEHÅLL

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL.....	1
INNEHÅLL	2
ALLMÅN MOTIVERING	4
1 INLEDNING.....	4
2 NULÄGE OCH BEDÖMNING AV NULÄGET.....	4
2.1 Genomförande av försvarardirektivet	4
2.2 Beslut att inte ersätta biträdets arvode	5
3 MÅLSÄTTNING OCH DE VIKTIGASTE FÖRSLAGEN.....	6
3.1 Genomförande av försvarardirektivet	6
3.2 Beslut att inte ersätta biträdets arvode	6
4 PROPOSITIONENS KONSEKVENSER	7
5 BEREDNINGEN AV PROPOSITIONEN	7
DETALJMOTIVERING	8
1 DIREKTIVETS INNEHÅLL OCH DESS FÖRHÅLLANDE TILL LAGSTIFTNINGEN I FINLAND.....	8
2 LAGFÖRSLAG	27
2.1 Förundersökningslagen	27
4 kap. Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning	27
7 kap. Förhör	28
8 kap. Konfrontation	29
2.2 Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen.....	29
2 kap. Intagning i förvaringslokal	29
7 kap. Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen.....	30
2.3 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot.....	31
2.4 Lagen om strafforderförfarande.....	31
2.5 Lagen om ordningsbotsförfarande	31
2.6 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen.....	32
2.7 Rättshjälpslagen	33
3 NÄRMARE BESTÄMMELSER OCH FÖRESKRIFTER	34
4 IKRAFTTRÄDANDE	34
LAGFÖRSLAG	35
1. Lag om ändring av förundersökningslagen	35
2. Lag om ändring av 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen	37
3. Lag om ändring av 7 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	39
4. Lag om ändring av 5 § i lagen om strafforderförfarande	40
5. Lag om ändring av 7 § i lagen om ordningsbotsförfarande.....	41
6. Lag om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen	42
7. Lag om ändring av 17 § i rättshjälpslagen.....	43
BILAGA	44
PARALLELLTEXTER	44
1. Lag om ändring av förundersökningslagen	44
2. Lag om ändring av 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen	47
3. Lag om ändring av 7 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot	49

RP 99/2016 rd

4. Lag om ändring av 5 § i lagen om strafforderförfarande	50
5. Lag om ändring av 7 § i lagen om ordningsbotsförfarande.....	51
6. Lag om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen	52
7. Lag om ändring av 17 § i rättshjälpslagen.....	54
FÖRORDNINGSGUTKAST	55
Statsrådets förordning om ändring av 1 kap. 3 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information	55

ALLMÄN MOTIVERING

1 Inledning

Europaparlamentets och rådets direktiv 2013/48/EU om rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden och förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder samt om rätt att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och rätt att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet, nedan *direktivet* eller *försvarardirektivet*, antogs den 22 oktober 2013. Medlemsstaterna ska senast den 27 november 2016 sätta i kraft de lagar och andra författningar som är nödvändiga för att följa direktivet.

Genom direktivet fastställs minimikrav som gäller en misstänkt eller åtalads rätt att anlita biträde och en anhållens rätt att kontakta tredje parter och som ska tillämpas i straffrättsliga förfaranden på hela Europeiska unionens område.

I direktivet fastställs minimibestämmelser. I enlighet med skäl 54 får medlemsstaterna utvidga de rättigheter som fastställs i direktivet för att ge en bättre skyddsnivå.

En delegation som tillsattes av justitieministeriet den 1 juni 2012 överlämnade den 27 februari 2013 sitt förslag till reformprogram för rättsvärderna för perioden 2013—2025. I programmet ingick som ett åtgärdsförslag att effektivisera domstolarnas roll vid övervakningen av kvaliteten på rättegångsbiträdenas arbete. Enligt programmet möjliggör den gällande regleringen att ett biträdes arvode sänks eller till och med lämnas utan fastställelse, om arbetets kvalitet inte är tillbörlig. Delegationen ansåg dock att också behov av lagstiftningsändringar ska övervägas som en del av denna åtgärd. Också i helhetsplanen för rättshjälpsverksamheten (Justitieministeriets utredningar och anvisningar 41/2015) föreslås som en av åtgärderna att behovet av lagändringar ska bedömas i situationer där bitrådets arbete är av dålig kvalitet.

2 Nuläge och bedömning av nuläget

2.1 Genomförande av försvarardirektivet

I reformen av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen som trädde i kraft vid ingången av år 2014 preciserades regleringen om rätten att anlita biträde vid förundersökning. Enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen (805/2011) har en part vid förundersökningen rätt att anlita ett biträde som parten själv väljer. Den som är misstänkt för brott ska underrättas om denna rättighet så som föreskrivs i 16 och 17 § i det kapitlet. Förundersökningsmyndigheten ska också annars med hänsyn till de omständigheter som hänför sig till det brott som utreds, utredningen av brottet och personen i fråga se till att en parts rätt att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det och när en rättvis rättegång kräver det. I 7 kap. i förundersökningslagen föreskrivs om biträdes närvaro (7 kap. 12 §) och om att ställa frågor vid förhör (7 kap. 17 §).

I den gällande förundersökningslagen ingår bestämmelser som i stor utsträckning motsvarar bestämmelserna i direktivet om anlitan av biträde vid förundersökningen. I direktivet föreskrivs dock närmare än i förundersökningslagen om villkor för närvaroförbud för ett biträde. Direktivet kräver att förundersökningslagen också kompletteras i fråga om rättsmedel vid när-

varoförbud. Dessutom förutsätter direktivet att förundersökningslagen kompletteras när det gäller avstående från rätten att anlita biträde.

I samband med reformen av förundersöknings- och tvångsmedelslagstiftningen preciserades regleringen om underrättande om frihetsberövande. Enligt 2 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) ska enligt anvisningar av en anhållen eller gripen någon av den anhållnes eller den gripnes närstående eller någon annan person underrättas om frihetsberövandet. Om underrättelsen skulle förorsaka synnerligt men för brottsutredningen, kan underrättelsen om anhållande skjutas upp högst två dygn från gripandet genom beslut av en polisman som hör till befälet och underrättelsen om gripande skjutas upp eller lämnas ogjord.

Enligt 4 kap. 11 § 1 mom. i förundersökningslagen har den som har gripits, anhållits eller häktats som misstänkt för brott rätt att hålla kontakt med sitt biträde genom besök, brev och telefonsamtal så som anges närmare i häktningenslagen (768/2005) och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Förundersökningsmyndigheten ska se till att kontakterna mellan den misstänkte och biträdet kan skötas konfidentiellt (4 kap. 11 § 2 mom. i förundersökningslagen). Bestämmelser om begränsning av kontakter hos frihetsberövade personer finns i 4 kap. i tvångsmedelslagen.

De ovan nämnda bestämmelserna uppfyller till största delen direktivets krav i fråga om frihetsberövade personers kontakter. I direktivet fastställs dock mer detaljerat än i den gällande lagstiftningen bl.a. de förutsättningar under vilka underrättelser om ett frihetsberövande får skjutas upp. Direktivet kräver att lagstiftningen också kompletteras i fråga om rättsmedel i anslutning till beslut om att skjuta upp en underrättelse om frihetsberövande.

Enligt 20 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003), nedan *EU-utlämningslagen*, har den som begärs utlämnad rätt att anlita biträde. Enligt 2 mom. ska för den som begärs utlämnad förordnas en försvarare, om han eller hon begär det. I fråga om förordnande av en försvarare på tjänstens vägnar samt i fråga om försvararen iaktas i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997). Enligt 17 § i EU-utlämningslagen gäller i fråga om förvar av den som begärs utlämnad i tillämpliga delar vad som föreskrivs om häktning.

De ovan nämnda bestämmelserna i EU-utlämningslagen uppfyller kraven enligt direktivet när det gäller anlitande av biträde och kontakter för den som berövats friheten. I den gällande lagstiftningen finns dock inte bestämmelser som motsvarar bestämmelserna i direktivet om utseende av biträde i den ansökande medlemsstaten och om avstående från rätten att anlita biträde.

2.2 Beslut att inte ersätta biträdets arvode

Enligt 17 § 4 mom. i rättshjälpslagen kan fullföljdsdomstolen besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund. Med stöd av 1 mom. föreskrivs genom förordning av statsrådet närmare bl.a. om de skäl enligt vilka biträdets arvode kan sänkas. Enligt 9 § i statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp (290/2008) är en grund för sänkning av biträdets arvode bl.a. att biträdet inte i uppdraget har iakttagit god advokatsed eller visat tillräcklig yrkesskicklighet eller noggrannhet och därigenom onödigtvis förlängt rättegången eller att försummelser eller brister som beror på biträdet annars konstateras i skötseln av ärendet.

Enligt gällande lag kan biträdets arvode helt lämnas utan ersättning endast i ovan nämnda situationer av ändringssökande som klart saknar grund. I den gällande lagen finns inte någon bestämmelse om att lämna biträdets arvode utan ersättning på grund av att biträdets arbete är av dålig kvalitet.

3 Målsättning och de viktigaste förslagen

3.1 Genomförande av försvarardirektivet

Syftet med propositionen är att genomföra försvarardirektivet nationellt. Gällande lagstiftning uppfyller till största delen kraven enligt direktivet. Genomförandet av direktivet förutsätter dock att bestämmelserna om anlitande av biträde och kontakterna för den som berövats friheten kompletteras.

Genom propositionen kompletteras de bestämmelser i förundersökningslagen som gäller rätten för den misstänktes biträde att närvara vid förhör. Bestämmelsen som gäller närvaroförbud för biträdet ska preciseras så att den misstänktes biträdets närvaro vid förhör endast ska kunna förbjudas om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras. Den misstänkte ska ha rätt att föra ett beslut om närvaroförbud till domstol för prövning. Till förundersökningslagen ska dessutom fogas bestämmelser om avstående från rätten att anlita biträde.

Genom propositionen ska bestämmelserna i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen kompletteras i fråga om skyldigheten att underrätta närstående till anhållna eller gripna om frihetsberövandet. Bestämmelsen som gäller uppskjutande av underrättelsen ska kompletteras så att underrättelsen endast får skjutas upp om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras. En anhållen eller gripen ska ha rätt att föra ett beslut om uppskjutande av en underrättelse till en domstol för prövning. Till lagen ska också fogas bestämmelser om skyldigheten att underrätta vårdnadshavaren och socialmyndigheten om den frihetsberövade är under 18 år.

Till EU-utlämningslagen ska fogas bestämmelser om utseende av biträde i den ansökande medlemsstaten och om avstående från rätten att anlita biträde.

3.2 Beslut att inte ersätta biträdets arvode

I rättshjälpslagen föreslås en bestämmelse om möjligheten att låta bli att ersätta biträdets arvode, om det i skötseln av ärendet har förekommit mycket allvarliga försummelse eller brister som beror på biträdet. Bestämmelsen ska kunna tillämpas i exceptionella situationer, där biträdets arbete har varit så undermåligt, att en sänkning av arvodet inte är en tillräcklig påföljd. Bestämmelsen ger domstolen ett nytt medel för övervakning av kvaliteten på biträdets arbete.

4 Propositionens konsekvenser

Genom ändringsförslagen i samband med genomförandet av försvarardirektivet förbättras rättsskyddet för brottsmisstänkta och åtalade.

Den bestämmelse som ska fogas till rättshjälpslagen om att lämna biträdets arvode utan ersättning är ett nytt sätt på vilket kvaliteten på biträdets arbete kan säkerställas. I praktiken blir bestämmelsen endast sällan tillämplig. Bestämmelsen kan dock bedömas bidra till att förbättra kvaliteten på biträdets arbete.

I situationer där biträdets närvaro förbjuds eller där underrättelse om ett frihetsberövande skjuts upp ska som ett nytt rättsmedel finnas möjligheten att föra ärendet till domstol för prövning. Eftersom sådana situationer i praktiken är sällsynta, kommer antalet ärenden som förs till domstol för prövning att vara obetydligt.

Propositionen kommer inte att ha några betydande ekonomiska verkningar. Förslagen i propositionen påverkar inte i betydande grad uppgifterna eller arbetsvolymen för förundersökningsmyndigheterna eller domstolarna.

5 Beredningen av propositionen

Utkastet till regeringens proposition har beretts vid justitieministeriet. Justitieministeriet begärde yttrande om utkastet av sammanlagt 24 myndigheter, organisationer och sakkunniga.

Utlåtandena ställde sig i huvudsak positiva till de lagändringar som föreslagits i syfte att genomföra direktivet. Största delen av remissinstanserna ansåg de föreslagna lagändringarna värda understöd och behövliga. De bestämmelser som föreslås i propositionen och motiveringen till dem har till vissa delar preciserats.

Finlands Advokatförbund motsatte sig den föreslagna nya bestämmelsen i rättshjälpslagen med stöd av vilken biträdets arvode och kostnader kunde lämnas utan ersättning i situationer där biträdets arbete är av dålig kvalitet. De övriga remissinstanserna ställde sig positiva till den föreslagna bestämmelsen. I propositionen har bestämmelsen ändrats så att den inte gäller de kostnader som uppstått för biträdet utan endast biträdets arvode. Också den gällande regleringen om sänkning av arvodet på grund av att biträdets arbete är av dålig kvalitet gäller endast biträdets arvode och inte de kostnader som uppstått för biträdet.

DETALJMOTIVERING

1 Direktivets innehåll och dess förhållande till lagstiftningen i Finland

Artikel 1. Syfte. Enligt artikeln fastställer direktivet minimiregler om rättigheterna för misstänkta och tilltalade i straffrättsliga förfaranden och för personer som är föremål för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder att få tillgång till en försvarare, att få en tredje part underrättad om frihetsberövande och att kontakta tredje parter och konsulära myndigheter under frihetsberövandet.

Artikel 2. Tillämpningsområde. Enligt *punkt 1* ska direktivet tillämpas på misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden från det att de genom ett officiellt meddelande eller på något annat sätt av den behöriga myndigheten i en medlemsstat har underrättats om att de är misstänkta eller tilltalade för att ha begått ett brott fram till dess att förfarandena har avslutats. Tillämpningsområdet motsvarar till denna del tillämpningsområdet för artikel 6 i Europakonventionen.

Enligt *punkt 2* ska direktivet tillämpas på personer som är föremål för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder (nedan kallade eftersökta personer) från det att de grips i den verkställande medlemsstaten i enlighet med artikel 10.

I 4 kap. 9 § 1 mom. i förundersökningslagen föreskrivs att när en person blir föremål för förundersökningsåtgärder ska han eller hon så snabbt som möjligt underrättas om sin ställning vid förundersökningen. Om en persons ställning ännu är oklar, får han eller hon vid förundersökningen bemötas som en person som ska höras (4 kap. 9 § 2 mom. i förundersökningslagen). Bestämmelserna i direktivet ska sålunda tillämpas från och med att en person med stöd av ovan nämnda bestämmelser underrättas om att han eller hon misstänks för ett brott.

Punkt 1 och 2 förutsätter inte några ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 3* ska direktivet på samma villkor som fastställs i punkt 1 även vara tillämpligt på andra än misstänkta eller tilltalade som under loppet av förhör av polis eller någon annan brottsbekämpande myndighet blir misstänkta eller tilltalade. I skäl 21 konstateras att om en annan person än en misstänkt eller tilltalad blir misstänkt eller tilltalad under ett förhör bör förhöret omedelbart avbrytas. Förhöret får dock fortsättas om den berörda personen har blivit upplyst om att han eller hon är misstänkt eller tilltalad och han eller hon till fullo kan utnyttja de rättigheter som föreskrivs i direktivet.

Med stöd av 4 kap. 9 § 1 mom. i förundersökningslagen ska en person som är föremål för förundersökningsåtgärder så snabbt som möjligt underrättas om att hans eller hennes ställning har förändrats (RP 222/2010 rd s. 205). Den förändrade ställningen ska genast beaktas eftersom personens rättigheter i förundersökningen fastställs utifrån hans eller hennes ställning. Om en person som ska höras som vittne vid ett förhör blir brottsmisstänkt, ska alla bestämmelser i direktivet som gäller misstänkta tillämpas på honom eller henne från och med att ställningen har förändrats. Förhöret ska då avbrytas och personen ska höras på nytt som misstänkt.

Punkt 3 förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Direktivets tillämpningsområde har avgränsats genom en bestämmelse i *punkt 4*. Utan att det påverkar rätten till en rättvis rättegång ska, när det gäller mindre förseelser, om en medlemsstats lagstiftning föreskriver att en påföljd kan åläggas av en annan myndighet än en domstol med behörighet i brottmål och en sådan påföljd kan överklagas eller hänskjutas till en sådan domstol, direktivet endast gälla förfaranden vid en domstol med behörighet i brottmål. Det samma är tillämpligt på situationer där det är fråga om mindre förseelser, om frihetsberövande inte kan förordnas som straff. Direktivet ska dock under alla omständigheter tillämpas till fullo när den misstänkte eller tilltalade är frihetsberövad. Bestämmelserna lämnar förfarandet för ordningsbotsföreläggande och strafföreläggande utanför direktivets tillämpningsområde.

Förvarandet vid ordningsbots- och strafföreläggande har förnyats genom lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010), nedan *förfarandelagen*, vilken upphäver lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983) och lagen om strafforderförfarande (692/1993). Om ikraftträdandet av förfarandelagen föreskrivs särskilt genom lag. Som det nu ser ut kommer förfarandelagen att träda i kraft tidigast den 1 december 2016. I propositionen föreslås att det i förfarandelagen ska införas en avgränsning, enligt vilken förundersökning får göras utan att iaktta den i propositionen föreslagna nya bestämmelsen i 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen. Eftersom direktivet ska genomföras senast den 27 november 2016, föreslås det i propositionen att en motsvarande avgränsning också görs i lagen om ordningsbotsförfarande och i lagen om strafforderförfarande. Förundersökningsmyndighetens anmälningsskyldighet om rätt att anlita biträde gäller inte dessa summariska förfaranden. I fråga om dessa förfaranden finns det inte heller något behov att införa nya bestämmelser om avstående från biträde i likhet med de som föreslagits.

Artikel 3. Rätt till tillgång till försvarare i straffrättsliga förfaranden. Enligt *punkt 1* har misstänkta och tilltalade rätt till tillgång till en försvarare i så god tid och på sådant sätt att de berörda personerna kan utöva sin rätt till försvar i praktiken och på ett effektivt sätt.

Enligt *punkt 2* har de rätt till tillgång till försvarare utan ogrundat dröjsmål och under alla omständigheter rätt till tillgång till försvarare från och med den tidpunkt som inträffar först: a) innan de förhörs av polisen eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet b) när utredande myndigheter eller andra behöriga myndigheter genomför utrednings- eller bevisupptagningsåtgärder i enlighet med punkt 3 c, c) utan ogrundat dröjsmål efter frihetsberövandet, d) om de har kallats att inställa sig inför en domstol med behörighet i brottmål, i god tid innan de inställer sig inför domstolen i fråga.

Enligt skäl 20 bör begreppet förhör inte omfatta preliminära utfrågningar som genomförs av polisen eller en annan brottsbekämpande myndighet i syfte att identifiera den berörda personen, att kontrollera vapeninnehav eller andra liknande säkerhetsfrågor eller att avgöra om en förundersökning bör inledas, till exempel vid en trafikkontroll eller vid regelbundna stickprov som görs när en misstänkt eller tilltalad ännu inte har identifierats.

Enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen har en part vid förundersökningen rätt att anlita ett biträde som parten själv väljer. Förundersökningsmyndigheten ska också annars se till att en parts rätt att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det eller när tryggande av en rättvis rättegång förutsätter det, med hänsyn till de omständigheter som hänför sig till det brott som utreds, utredningen av brottet och personen i fråga. Rätt att anlita biträde gäller också utredningsåtgärder där den misstänkte måste och den misstänkte får vara närvarande.

Den som är misstänkt för brott ska underrättas om rättigheten att anlita biträde på det sätt som föreskrivs i 4 kap. 16 och 17 § i förundersökningslagen. När en person underrättas om att han eller hon är misstänkt för brott ska han eller hon utan dröjsmål och senast innan han eller hon hörs underrättas om rätten att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer. När den som är

RP 99/2016 rd

misstänkt för brott berövas sin frihet i samband med gripande, anhållande eller häktning ska han eller hon utan dröjsmål underrättas om denna rättighet.

En åtalad har rätt att anlita biträde i samband med domstolsbehandlingen. Denna princip framgår bl.a. av 15 kap. 1 § i rättegångsbalken och 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål.

Punkt 1 och 2 förutsätter sålunda inte några ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 3 a* har misstänkta eller tilltalade rätt att i enrum tala med och kontakta den försvarare som företräder dem, även före förhör av polis eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighet.

Enligt skäl 22 får medlemsstaterna besluta om de praktiska åtgärder som ska gälla för längden på och frekvensen av sådana möten, med beaktande av omständigheterna i förfarandet, särskilt ärendets komplexitet och vilka processuella förfaranden som är tillämpliga. Medlemsstaterna får även besluta om praktiska åtgärder för att garantera säkerhet och skydd, särskilt för försvararen och den misstänkte eller tilltalade, på den plats där ett sådant möte hålls. Sådana praktiska åtgärder får inte inverka menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i den misstänktes eller tilltalades rätt att träffa sin försvarare.

I skäl 23 behandlas rätten för misstänkta eller tilltalade att kontakta den försvarare som företräder dem. En sådan kontakt får ske när som helst, inbegripet före ett eventuellt utövande av rätten att träffa den försvararen. Medlemsstaterna får besluta om de praktiska åtgärder som avser längden, frekvensen samt medlet för en sådan kontakt, även när det gäller användning av videokonferenser och annan kommunikationsteknik för att möjliggöra kontakterna. Inte heller sådana praktiska åtgärder får inverka menligt på det effektiva utövandet av eller innehållet i misstänkts eller tilltalades rätt att kontakta sin försvarare.

Enligt 4 kap. 11 § i förundersökningslagen har den som har gripits, anhållits eller häktats som misstänkt för brott rätt att hålla kontakt med sitt biträde genom besök, brev och telefonsamtal så som anges närmare i häktningslagen och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Enligt 7 kap. 1 § 1 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen har en frihetsberövad alltid rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av sitt i 6 kap. 4 § i den lagen avsedda ombud. Enligt 9 kap. 4 § 1 mom. i häktningslagen har den häktade rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av ett ombud som avses i 8 kap. 4 § utan att någon annan är närvarande vid besöket. Bestämmelser om en misstänkts rätt att kontakta sitt ombud per brev eller telefon finns i 6 kap. 1, 4, 6 och 7 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och i 8 kap. 1, 4, 6 och 7 § i häktningslagen.

I underpunkten förutsätts att den misstänkte ska ha rätt att träffa biträdet privat. Bestämmelsen i 9 kap. 4 § 1 mom. i häktningslagen om att en häktad har rätt att ta emot besök av ett ombud utan att någon annan är närvarande vid besöket uppfyller kraven i underpunkten. Med stöd av 13 kap. 3 § 7 punkten i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen tillämpas bestämmelsen också på häktade som finns i förvar hos polisen. Underpunkten är dock också tillämplig på andra misstänkta som berövats friheten än häktade. Därför föreslås det i propositionen att 7 kap. 1 § 1 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen ska kompletteras så att den motsvarar 9 kap. 4 § 1 mom. i häktningslagen så att den som berövats friheten har rätt att ta emot besök av ett ombud utan att någon annan är närvarande vid besöket. Till övriga delar förutsätter inte underpunkten några ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 3 b* i artikeln har misstänkta och åtalade rätt att ha sin försvarare närvarande och faktiskt medverkande när de förhörs. Denna medverkan ska ske i enlighet med förfarandena i den nationella rätten, under förutsättning att dessa förfaranden inte inverkar menligt på det ef-

fektiva utövandet av och innehållet i rättigheten i fråga. Om en försvarare deltar vid ett förhör, ska faktumet att detta deltagande ägt rum noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

Enligt skäl 25 bör denna medverkan ske i enlighet med förfaranden i den nationella rätten. Den nationella rätten kan reglera en försvarares medverkan vid polisens eller en annan brottsbekämpande eller rättslig myndighets förhör av den misstänkte eller tilltalade samt vid förhandlingar i domstol. Vid förhör av den misstänkte eller tilltalade eller vid förhandlingar i domstol får försvararen i enlighet med dessa förfaranden bland annat ställa frågor, begära förtydliganden och avge yttranden, vilket bör dokumenteras i enlighet med nationell rätt.

Enligt 7 kap. 12 § i förundersökningslagen har en parts biträde rätt att närvara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. Möjligheten till undantag behandlas nedan i samband med punkt 6.

Enligt 7 kap. 17 § i förundersökningslagen får vid förhöret för utredning av saken en part och hans eller hennes biträde eller ombud med utredarens tillstånd ställa frågor till den som förhörs. Utredaren får besluta att frågorna ska ställas genom utredarens förmedling. En part och hans eller hennes biträde eller ombud har också annars rätt att begära att utredaren frågar den som förhörs om sådant som behövs för utredning av saken.

Underpunkten tillåter att biträdets deltagande i förhöret ordnas i enlighet med förfaranden enligt den nationella lagstiftningen. I den gällande lagstiftningen föreskrivs inte om biträdets deltagande i förhöret på annat sätt än genom att ställa frågor. Därför föreslås det i propositionen att ovan nämnda paragraf ska kompletteras så att biträdet ska kunna delta i förhör också på annat sätt, om bevakningen av huvudmannens rättigheter förutsätter det.

I 9 kap. i förundersökningslagen finns bestämmelser om dokumentering och inspelning av förhör. Enligt 1 § 2 mom. ska det föras förhørsprotokoll över förhöret. Förhørsprotokollet ska ge en tillförlitlig bild av vad som framkommit under förhöret (RP 14/1985 rd, s. 37). I 2 § finns bestämmelser om granskning och korrigering av förhørsprotokoll. I 2 § 1 mom. 1 punkten i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014) föreskrivs om skyldighet att i förhørsprotokollet anteckna de närvarande vid förhöret. Dessutom har det meddelats närmare anvisningar om innehållet i förhørsprotokoll i Polisstyrelsens handbok om dokumentering av förhör (2014, på finska).

Biträdets roll i rättegång regleras i lagen om rättegång i brottmål och i rättegångsbalken.

Underpunkten förutsätter inte att lagstiftningen kompletteras annars än i fråga om ovan nämnda 7 kap. 17 § i förundersökningslagen.

Enligt *punkt 3 c* har misstänkta eller tilltalade åtminstone rätt att ha sin försvarare närvarande vid vittneskonfrontationer, konfrontationsförhör och rekonstruktioner, om dessa åtgärder föreskrivs enligt nationell rätt och om det krävs eller tillåts att den misstänkte eller tilltalade är närvarande vid åtgärden.

Enligt skäl 26 avses med vittneskonfrontationer situationer där den misstänkte eller tilltalade framträder omgiven av andra personer i syfte att identifieras av ett brottsoffer eller ett vittne, och med konfrontationsförhör, situationer där en misstänkt eller tilltalad sammanförs med ett eller flera vittnen eller brottsoffer när det råder oenighet dem emellan om viktiga fakta eller frågor. Enligt stycket får medlemsstaterna besluta om de praktiska åtgärder som ska gälla för

en försvarares närvaro vid dessa åtgärder. Sådana arrangemang får inte inverka menligt på det effektiva utövandet av och innehållet i de berörda rättigheterna.

I den finska lagstiftningen finns inga bestämmelser om konfrontationsförhör vid förundersökningen eller rekonstruktioner. Bestämmelser om konfrontationer finns i 8 kap. i förundersökningslagen. Enligt 3 § 2 mom. kan utredaren tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud och tillsammans med en målsägande den som förordnats som stödperson för målsäganden är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen.

Ovan nämnda bestämmelser uppfyller kraven i underpunkten i fråga om närvarorätt. Möjligheten till undantag behandlas nedan i samband med punkt 6.

Enligt *punkt 4* ska medlemsstaterna bemöda sig om att göra allmän information tillgänglig för att underlätta för misstänkta eller tilltalade att erhålla en försvarare. Utan hinder av bestämmelserna i nationell rätt om krav på försvarares närvaro ska medlemsstaterna vidta nödvändiga åtgärder för att se till att misstänkta eller tilltalade som har frihetsberövats effektivt kan utöva sin rätt till tillgång till försvarare, såvida de inte har avstått från denna rätt i enlighet med artikel 9.

Enligt skäl 27 bör medlemsstaterna eftersträva att göra allmän information tillgänglig, till exempel genom en webbplats eller genom en broschyr som finns på polisstationerna, för att underlätta för misstänkta eller tilltalade när dessa ska hitta en försvarare. Medlemsstaterna bör dock inte vara skyldiga att vidta aktiva åtgärder för att säkerställa att misstänkta eller tilltalade som inte är frihetsberövade ska bistås av en försvarare, om de inte själva har vidtagit åtgärder för att bistås av en sådan. Enligt skäl 28 bör medlemsstaterna, om misstänkta eller tilltalade frihetsberövas, vidta nödvändiga åtgärder för att se till att dessa personer verkligen kan utöva sin rätt till tillgång till försvarare, inbegripet genom att ordna med bistånd från en försvarare i de fall där personen i fråga inte har någon sådan, såvida de inte har avstått från den rätten. Sådana åtgärder kan bland annat innebära att de behöriga myndigheterna ordnar med bistånd från en försvarare på grundval av en förteckning över tillgängliga försvarare, bland vilka den misstänkte eller tilltalade kan välja. I arrangemangen ska i tillämpliga delar kunna ingå arrangemang avseende rättshjälp.

Enligt 4 kap. 10 § 1 mom. i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten med hänsyn till de omständigheter som hänför sig till det brott som utreds, utredningen av brottet och personen i fråga se till att en parts rätt att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det eller när garantierna för en rättvis rättegång kräver det. I motiveringen till bestämmelsen konstateras att en part i behövlig utsträckning ska bistås med val av biträde (RP 222/2010 rd s. 207). Parten kan få t.ex. Finlands Advokatförbunds förteckning för att han eller hon ska kunna välja biträde. Dessutom finns på Finlands Advokatförbunds webbplats och på webbplatsen oikeus.fi uppdaterade förteckningar över advokater och rättegångsbiträden. Det att rättigheten att anlita biträde faktiskt blir tillgodosedd tryggas utöver av förundersökningsmyndigheternas ovan nämnda ombesörjningsskyldighet bl.a. av bestämmelserna om förordnande av försvarare i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål samt av rättshjälpssystemet enligt rätts-hjälplagen.

Punkt 4 förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 5* får medlemsstaterna i undantagsfall och endast under förundersökningen göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av punkt 2 c, om en misstänkt eller tilltalad befinner sig på en plats som är så geografiskt avlägsen att det är omöjligt att garantera rätten att utan ogrundat dröjsmål efter frihetsberövandet få tillgång till en försvarare. I Finland har rättighet-

en att anlita ett biträde under förundersökningen och rättegången tryggats utan möjlighet till undantag som gäller geografiskt läge.

Enligt *punkt 6* får medlemsstaterna i undantagsfall och endast under förundersökningen göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av de rättigheter som anges i punkt 3, om och i den mån detta är motiverat med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet, på grundval av något av följande tvingande skäl: a) om det finns ett trängande behov att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller kroppsliga integritet, b) om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra att straffrättsliga förfaranden väsentligen äventyras.

Enligt skäl 32 bör medlemsstaterna även tillåtas att tillfälligt göra undantag från rätten till tillgång till försvarare under förundersökningen om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena, särskilt för att förhindra att avgörande bevis undanröjs eller ändras, eller för att förhindra otillbörlig påverkan på vittnen. Vid ett tillfälligt undantag på den grunden får de behöriga myndigheterna förhöra misstänkta eller tilltalade utan att försvararen är närvarande, under förutsättning att de har informerats om sin rätt att tåga och har möjlighet att utöva denna rätt, och att ett sådant förhör inte inverkar menligt på rätten till försvar, inbegripet skyddet mot självavgivelse. Förhör får endast genomföras i syfte att och i den mån det krävs för att erhålla information som är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena. Allt missbruk av detta undantag skulle i princip oåterkalleligen skada rätten till försvar.

I förundersökningslagen begränsas den rätt som framgår av punkt 3 b till att biträdet är närvarande vid förhöret. Enligt 7 kap. 12 § i förundersökningslagen har en parts biträde rätt att närvara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. Punkt 6 b tillåter undantag från biträdets närvarorätt av skäl som gäller undersökningen. I underpunkten har denna grund för undantag dock fastställts mer exakt än i den nationella lagstiftningen. Därför föreslås det i propositionen att ordalydelsen i ovan nämnda bestämmelse ska preciseras på så sätt att rätten att vara närvarande vid förhör för biträdet till en misstänkt endast får nekas om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras.

Punkt 6 b gäller också undantag från biträdets närvaro vid konfrontationer. Enligt gällande 8 kap. 3 § 2 mom. i förundersökningslagen kan utredaren tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen. Också ordalydelsen för denna bestämmelse föreslås bli preciserad på det sätt som direktivet förutsätter.

Artikel 4. Konfidentialitet. Enligt artikeln ska medlemsstaterna respektera att kontakten mellan misstänkta eller tilltalade och deras försvarare vid utövandet av den rätt till tillgång till försvarare som föreskrivs i direktivet omfattas av konfidentialitet. Sådana kontakter ska enligt artikeln inbegripa möten, korrespondens, telefonsamtal och alla andra former av kommunikation som tillåts enligt nationell rätt.

I skäl 33 konstateras att direktivet inte påverkar förfaranden avsedda för situationer där det finns objektiva och faktiska omständigheter som ger anledning till misstanke att försvararen har samröre med den misstänkte eller tilltalade i ett brott. Skyldigheten att respektera konfidentialiteten innebär att medlemsstaterna ska avhålla sig från att störa kontakterna eller att avlyssna dem. Om misstänkta eller tilltalade är frihetsberövade eller på annat sätt befinner sig på en plats som är under statens kontroll, bör medlemsstaterna säkerställa att konfidentialiteten upprätthålls och skyddas genom åtgärder för kommunikation. Detta bör inte inverka på några befintliga mekanismer i häkten i syfte att förhindra sändande av otillåtna försändelser till häk-

RP 99/2016 rd

tade, till exempel kontroll av korrespondens, förutsatt att sådana mekanismer inte gör det möjligt för de behöriga myndigheterna att läsa meddelandet mellan de misstänkta eller tilltalade och deras försvarare.

Enligt skäl 34 bör direktivet inte påverka inskränkningar i konfidentialiteten i samband med en laglig övervakningsoperation som genomförs av behöriga myndigheter. Direktivet bör inte heller påverka det arbete som utförs av till exempel nationella underrättelsetjänster för att skydda den inre säkerheten i enlighet med artikel 4.2 i fördraget om Europeiska unionen (EU-fördraget) eller inom ramen för artikel 72 i EUF-fördraget, enligt vilken avdelning V om ett område med frihet, säkerhet och rättvisa inte får påverka medlemsstaternas ansvar för att upprätthålla lag och ordning och skydda den inre säkerheten.

Enligt 4 kap. 11 § i förundersökningslagen har den som har gripits, anhållits eller häktats som misstänkt för brott rätt att hålla kontakt med sitt biträde genom besök, brev och telefonsamtal så som anges närmare i häktningenslagen och lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. Förundersökningsmyndigheten ska se till att konfidentialiteten i kontakterna mellan den misstänkte och biträdet tryggas. Med den sistnämnda bestämmelsen avses enligt lagens motivering även andra misstänkta än sådana som frihetsberövats, och tryggheten av konfidentialiteten gäller alla kontakter mellan den misstänkte och biträdet som äger rum inom förundersökningsmyndigheternas influenssfär (RP 222/2010 rd s. 209). Enligt 10 kap. 52 § 1 mom. 1 punkten i tvångsmedelslagen får teleavlyssning, inhämtande av information i stället för teleavlyssning, teknisk avlyssning och optisk observation inte riktas mot meddelanden mellan en misstänkt och hans eller hennes i 17 kap. 13 § 1 eller 3 mom. i rättegångsbalken avsedda rättsliga biträde eller i 1 mom. i den paragrafen avsedda tolk, eller den som till det rättsliga biträdet står i sådant förhållande som avses i 22 § 2 mom. i det kapitlet.

I 6 kap. 4 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen föreskrivs om konfidentialitet för brevväxling med ombud. Enligt 7 § 3 mom. i samma kapitel får telefonsamtal mellan en frihetsberövad och ett ombud inte avlyssnas. I 7 kap. 1 § i samma lag föreskrivs om rätt för en frihetsberövad att alltid utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av sitt ombud utan att besöket får avlyssnas. Motsvarande bestämmelser finns i 8 kap. 4 § och 7 § 3 mom. och i 9 kap. 4 § i häktningenslagen.

Enligt 7 kap. 1 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen ska besök hos den frihetsberövade övervakas på behövligt sätt. Besök kan även övervakas med videoutrustning. Enligt 3 mom. i samma paragraf är det tillåtet att på de villkor som anges i momentet avlyssna samtal mellan en frihetsberövad och andra besökare än det ombud som avses i 6 kap. 4 §. Möten mellan biträdet och den som berövats friheten får sålunda övervakas men inte avlyssnas, vilket tryggar de skyldigheter som följer av direktivet. Dessutom är oövervakade möten mellan biträdet och den som berövats friheten enligt 7 kap. 2 § tillåtna, och sådana möten betraktas som utgångspunkten i motiveringen till paragrafen (RP 90/2005 rd s. 89).

Enligt 9 kap. 4 § i häktningenslagen har den häktade rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av ett ombud som avses i 8 kap. 4 § utan att någon annan är närvarande vid besöket. Besöket får övervakas om det är nödvändigt för att upprätthålla ordningen eller säkerheten i fängelset eller om den häktade eller ombudet uttryckligen begär det. Övervakningen utförs genom synkontakt eller med hjälp av en teknisk anordning, utan att samtalet mellan den häktade och ombudet avlyssnas eller upptas. Besöket kan vid behov också ordnas i ett rum där det finns konstruktionsmässiga hinder mellan den häktade och ombudet. Den häktade och ombudet ska underrättas om övervakningen av besöket innan övervakningen inleds. Det har fästs uppmärksamhet vid betydelsen av konstruktionsmässiga hinder i riksdagens justitieombudsmans avgörandepraxis (t.ex. biträdande justitieombudsmannens beslut 25.8.2008 Dnr 3287/4/07 och beslut 25.8.2008 Dnr 531/4/07, vilka gäller fångar som avtjänar fängelse). I re-

geringens proposition RP 45/2014 rd har det betonats att helt oövervakade möten ska vara huvudregeln och att det vid användning av ovannämnda konstruktionsmässiga hinder ska ombesörjas att man i samband med möten kan behandla och överlämna behövliga rättegångshandlingar utan att äventyra konfidentialiteten i bitrådets och fångens möte. Sålunda har också konfidentialiteten för möten mellan den häktade och hans eller hennes biträde tryggats i den gällande lagstiftningen.

Artikeln förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Artikel 5. Rätten att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande. Enligt *punkt 1* har misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade om de så önskar rätt att utan ogrundat dröjsmål få åtminstone en av dem utsedd person, till exempel en släkting eller arbetsgivare, underrättad om deras frihetsberövande. Enligt skäl 35 bör misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade ha denna rätt under förutsättning att detta inte påverkar ett korrekt genomförande av det straffrättsliga förfarandet mot den berörda personen eller andra straffrättsliga förfaranden. Medlemsstaterna får vidta praktiska åtgärder för tillämpningen av den rättigheten. Sådana praktiska åtgärder bör inte inverka på det effektiva utövandet av och innehållet i rättigheten.

Enligt 2 kap. 2 § 1 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen ska häktade ges tillfälle att underrätta en närstående eller någon annan person om frihetsberövandet. Enligt 2 mom. i samma paragraf ska enligt anvisningar av en anhållen eller gripen någon av den anhållnes eller gripnes närstående eller någon annan person underrättas om frihetsberövandet. I propositionen föreslås att det ska fogas till momentet att underrättelsen ska göras utan ogrundat dröjsmål. Till övriga delar förutsätter inte punkt 1 ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 2* ska medlemsstaterna se till att vårdnadshavaren så snart som möjligt underrättas om frihetsberövandet av en person under 18 år och skälen till detta, såvida detta inte strider mot barnets bästa, i vilket fall en annan lämplig vuxen person ska underrättas. I skäl 55 konstateras att detta inte bör påverka de bestämmelser i nationell lagstiftning som kräver att alla särskilda myndigheter, institutioner eller enskilda, särskilt de som har ansvar för barns skydd eller välfärd, bör informeras om barnets frihetsberövande.

Bestämmelserna i 2 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen är också tillämpliga på lämnande av information om ett barns frihetsberövande. I 7 kap. 14 och 15 § i förundersökningslagen finns bestämmelser om när en laglig företrädare för en omyndig får vara närvarande vid förhör och om när lagliga företrädare för en omyndig ska kontaktas på förhand. Dock finns ingen särskild bestämmelse om skyldighet att på tjänstens vägnar och oberoende barnets begäran underrätta om ett barns frihetsberövande så snart som möjligt till vårdnadshavaren. Därför föreslås det i propositionen att det i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen ska tas in en bestämmelse om detta (föreslagna nya 2 kap. 2 § 4 mom.).

Enligt *punkt 3* får medlemsstaterna göra ett tillfälligt undantag från tillämpningen av rättigheterna enligt punkterna 1 och 2, om det mot bakgrund av de särskilda omständigheterna i fallet är motiverat på grundval av något av följande tvingande skäl: a) om det finns ett trängande behov att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller kroppsliga integritet, eller b) om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra att straffrättsliga förfaranden väsentligen äventyras.

Enligt skäl 35 bör det dock i begränsade undantagsfall vara möjligt att tillfälligt göra undantag från den rättigheten, om detta med hänsyn till de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet är motiverat av ett tvingande skäl enligt detta direktiv. Om de behöriga myndigheterna planerar att göra ett sådant tillfälligt undantag när det gäller en särskild tredje part, bör de först

överväga om en annan tredje part, utsedd av den misstänkta eller tilltalade, kan informeras om att denne har frihetsberövats.

Enligt 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen kan, om underrättelsen skulle förorsaka synnerligt men för brottsutredningen, underrättelsen om anhållande skjutas upp högst två dygn från gripandet genom beslut av en polisman som hör till befälet och underrättelsen om gripande skjutas upp eller lämnas ogjord. Också punkt 3 b tillåter att underrättandet skjuts upp av skäl som gäller undersökningen. I underpunkten har denna grund för undantag dock fastställts mer exakt än i den nationella lagstiftningen. Därför föreslås det i propositionen att ordalydelsen i ovan nämnda bestämmelse ska preciseras på så sätt att underrättelsen får skjutas upp, om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras.

Enligt *punkt 4* ska, om medlemsstaterna gör ett tillfälligt undantag från tillämpningen av rättigheten avseende personer under 18 år i punkt 2 de se till att en myndighet som har ansvar för barns skydd eller välfärd utan ogrundat dröjsmål underrättas om att barnet har frihetsberövats.

I Finland underrättar förundersökningsmyndigheterna alltid socialmyndigheterna om en under 18 år gammal persons frihetsberövande, inte endast i situationer som avses i punkt 4. Det ingår dock inga bestämmelser om underrättande i lagen. I propositionen föreslås att det i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen ska tas in en bestämmelse om detta (föreslagna nya 2 kap. 2 § 4 mom.).

Artikel 6. Rätten för frihetsberövade personer att kontakta tredje parter. Enligt *punkt 1* ska medlemsstaterna se till att misstänkta eller tilltalade som är frihetsberövade har rätt att utan ogrundat dröjsmål kontakta minst en tredje part, t.ex. en anhörig, som de själva har utsett.

Enligt *punkt 2* får utövandet av denna rättighet begränsas eller fördröjas med anledning av tvingande krav eller proportionella operativa krav. Enligt skäl 36 kan sådana krav bland annat innefatta behovet av att avvärja livsfara eller fara för en persons frihet eller fysiska säkerhet, behovet av att förhindra skada för straffrättsliga förfaranden, behovet av att förebygga ett brott, behovet av att invänta en domstolsförhandling, och behovet av att skydda brottsoffer. Om de behöriga myndigheterna planerar att begränsa eller fördröja utövandet av rätten till kontakt när det gäller en särskild tredje part bör de först överväga om de misstänkta eller tilltalade kan kontakta en annan tredje part som de själva har utsett. Medlemsstaterna får besluta om praktiska åtgärder som ska gälla för tidpunkt, medel, längd och frekvens för kontakter med tredje parter, varvid hänsyn bör tas till behovet av att upprätthålla god ordning och säkerhet på den plats där personen hålls frihetsberövad.

Enligt skäl 55 bör medlemsstaterna avhålla sig från att begränsa eller fördröja utövandet av rätten till kontakt med en tredje part när det gäller misstänkta eller tilltalade frihetsberövade barn, utom under de mest exceptionella omständigheterna. När fördröjning tillämpas bör barnet dock absolut inte hållas isolerat, och barnet bör tillåtas att kontakta t.ex. en institution eller enskild person med ansvar för barns skydd eller välfärd.

I den gällande lagstiftningen tryggas rätt omfattande möjligheter till kontakter och sålunda finns inget behov att ändra lagstiftningen. Bestämmelser om korrespondens och telefonsamtal med tredje personer finns i 6 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och i 8 kap. i häktningsslagen. Bestämmelser om besök finns i 7 kap. i den förstnämnda lagen och i 9 kap. i den sistnämnda lagen. Såsom allmänna begränsningsgrunder hänvisas det i båda lagarna till 4 kap. i tvångsmedelslagen, vars bestämmelser motsvarar kraven enligt artikel 6.2 i direktivet. Dessutom ingår det begränsningar som gäller användning av telefon i 6 kap. 6 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och i 8 kap. 6 § i häktningsslagen, om

kvarhållande av brev och andra postförsändelser i 6 kap. 5 § i förstnämnda lag och i 8 kap. 5 § i sistnämnda lag samt om förvägran av besök och besöksförbud i 7 kap. 3 och 5 § i den förstnämnda lagen. I 9 kap. 6—8 § i häktninglagen finns bestämmelser om avbrytande, återkallande och förvägran av besök samt om besöksförbud. Också dessa begränsningsmöjligheter ska anses grunda sig på tvingande krav eller proportionella operativa krav i enlighet med artikel 6.2 i direktivet.

Artikel 7 förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Artikel 7. Rätt att kontakta konsulära myndigheter. Enligt *punkt 1* ska medlemsstaterna se till att misstänkta eller tilltalade som är utländska medborgare och som är frihetsberövade om de så önskar har rätt att utan ogrundat dröjsmål få det egna landets konsulära myndigheter underlättade om frihetsberövandet och att kontakta dessa myndigheter. Om de misstänkta eller tilltalade har två eller flera medborgarskap, får de välja vilka eventuella konsulära myndigheter som ska underrättas om frihetsberövandet och vilka de önskar kontakta.

Enligt *punkt 2* ska misstänkta eller tilltalade även ha rätt att besökas av sina konsulära myndigheter, tala och korrespondera med dem och låta de konsulära myndigheterna ordna ett juridiskt ombud, under förutsättning att myndigheterna är införstådda med detta och att det sker i enlighet med de berörda misstänkta eller tilltalades önskemål.

Enligt *punkt 3* får utövandet av de rättigheter som fastställs i denna artikel regleras genom nationell rätt eller nationella förfaranden, under förutsättning att lagstiftningen och förfarandena gör det möjligt att ta full hänsyn till avsikten med dessa rättigheter.

I skäl 37 hänvisas till artikel 36 i 1963 års Wienkonvention om konsulära förbindelser, enligt vilken en stat har rätt att hålla kontakt med sina medborgare, och det konstateras där att det i direktivet ges en motsvarande rättighet i fråga om misstänkta eller åtalade som berövats friheten om de så önskar. Finland har ratificerat konventionen (FördrS 49—50/1980). I lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen och i häktninglagen finns bestämmelser som motsvarar artikel 36 i konventionen om rätt för misstänkta eller åtalade som är frihetsberövade att kontakta en diplomatisk beskickning eller ett konsulat som företräder hemlandet.

Artikel 7.1 i direktivet motsvarar artikel 36.1 b i konventionen, enligt vilken myndigheterna i den mottagande staten, när en medborgare i den sändande staten inom konsulatsdistriktet anhålls, sätts i fängelse eller i häkte i avvaktan på rättegång eller tas i förvar på något annat sätt, utan dröjsmål ska underrätta konsulatet, om han eller hon begär det.

Artikel 7.2 i direktivet motsvarar artikel 36.1 c i konventionen, enligt vilken konsulära tjänstemän ska ha rätt att besöka en medborgare i den sändande staten som är fängslad, häktad eller tagen i förvar, att samtala och brevväxla med honom eller henne och att ombesörja att han eller hon får rättsligt biträde. Konsulära tjänstemän ska dock avstå från att ingripa till förmån för en medborgare som fängslats, häktats eller tagits i förvar, om han eller hon uttryckligen motsätter sig sådant ingripande.

Artikel 7.3 i direktivet motsvarar artikel 36.2 i konventionen, enligt vilken rättigheterna ska utövas inom ramen för gällande lagar och förordningar i den mottagande staten, varvid dock förutsätts att dessa lagar och förordningar ska medge ett fullt förverkligande av de ändamål för vilka de enligt denna artikel beviljade rättigheterna är avsedda.

I 7 kap. 6 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen föreskrivs i enlighet med artikel 36 i konventionen att utländska frihetsberövade har rätt att stå i kontakt med en diplomatisk beskickning eller ett konsulat som företräder hemlandet. Med kontakt avses korrespon-

RP 99/2016 rd

dens, möten och samtal (RP 90/2005 rd s 91). Om skyldigheten att underrätta utländska frihetsberövade om de rättigheter som avses i paragrafen föreskrivs i 2 kap. 3 §. Enligt motiveringen till bestämmelsen ska polisen underrätta beskickningen om att en frihetsberövad person tagits i polisens förvar, om den frihetsberövade skulle önska detta (RP 90/2005 rd s. 69). I 9 kap. 12 § och 2 kap. 3 § i häktninglagen ingår motsvarande bestämmelser ifråga om utländska häktade. Enligt 4 kap. 17 § 2 mom. i förundersökningslagen ska utländska frihetsberövade utan dröjsmål underrättas om rätten till att en diplomatisk beskickning eller ett konsulat som företräder hans eller hennes hemland underrättas om frihetsberövandet.

De ovan nämnda bestämmelserna motsvarar kraven i artikel 7.1 och 7.2.

Det är möjligt att begränsa kontakterna med konsulära myndigheter utifrån 4 kap. i tvångsmedelslagen. Med stöd av 4 kap. 1 § i tvångsmedelslagen kan den gripnes, anhållnes och häktades kontakter med någon annan person begränsas, om det finns anledning att misstänka att kontakterna äventyrar syftet med gripandet, anhållandet eller häktningen. Kontakter med den beskickning som avses i 9 kap. 12 § i häktninglagen får dock begränsas endast av särskilt vägande skäl som hänför sig till utredningen av brottet.

Enligt motiveringen till 1 kap. 18 b § i den tidigare tvångsmedelslag som föregick bestämmelsen i 4 kap. 1 § i den nuvarande tvångsmedelslagen kan begränsning av kontakterna med beskickningen behövas av synnerligen vägande skäl, t.ex. vid utredning av spioneri (RP 263/2004 rd s. 233). Enligt 4 kap. 2 § 1 mom. i tvångsmedelslagen får kontakterna inte begränsas i större utsträckning eller längre än nödvändigt.

Med stöd av de ovan nämnda bestämmelserna får kontakter med beskickningen i exceptionella situationer kortvarigt begränsas. Enligt artikel 7.1 i direktivet ska rätten att hålla kontakt beviljas utan ogrundat dröjsmål. Eftersom punkt 3 dessutom tillåter att utövandet av de rättigheter som fastställs i denna artikel får regleras genom nationell rätt, kan den gällande lagstiftningen också i fråga om begränsning av kontakterna anses motsvara kraven i direktivet.

Artikel 8. Allmänna villkor för tillämpning av tillfälliga undantag. Enligt *punkt 1* gäller villkoren tillfälliga undantag enligt artiklarna 3.5, 3.6 eller 5.3. Undantagen a) ska vara proportionella och får inte gå utöver vad som är nödvändigt, b) ska vara strikt tidsbegränsade, c) får inte uteslutande grundas på det påstådda brottets natur eller svårighetsgrad, och d) får inte påverka förutsättningarna för att rättegången som en helhet blir rättvis.

Enligt skäl 38 bör medlemsstaterna i nationell rätt klart och tydligt ange skälen till och kriterierna för eventuella tillfälliga undantag från de rättigheter som föreskrivs i direktivet och bör vara återhållsamma med att utnyttja dessa tillfälliga undantag. Alla sådana tillfälliga undantag bör vara proportionella, strikt tidsbegränsade, inte uteslutande grundas på det påstådda brottets natur eller svårighetsgrad och inte inverka på förutsättningarna för den övergripande rättvisan i förfarandet.

Bestämmelserna i 7 kap. 12 § i förundersökningslagen och i 2 kap. 2 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen uppfyller de i punkten avsedda allmänna förutsättningarna för tillämpning av undantag. I propositionen föreslås dessutom att de nämnda bestämmelsernas ordalydelse bl.a. ska preciseras så att undantag endast kan tillämpas om det är nödvändigt.

Punkt 1 förutsätter sålunda inte ändringar i lagstiftningen.

Enligt *punkt 2* får tillfälliga undantag enligt artikel 3.5 eller 3.6 endast godkännas genom ett vederbörligen motiverat beslut, som efter en bedömning i det enskilda fallet fattats antingen av en rättslig myndighet eller av en annan behörig myndighet under förutsättning att beslutet kan

bli föremål för rättslig prövning. Det vederbörligen motiverade beslutet ska dokumenteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

I den gällande lagstiftningen finns ingen möjlighet till undantag i anslutning till geografiskt läge enligt artikel 3.5 och i propositionen föreslås inte heller något sådant undantag. I den gällande lagstiftningen motsvaras undantaget i artikel 3.6 av bestämmelsen i 7 kap. 12 § i förundersökningslagen enligt vilken undersökningsledaren får förbjuda biträdets närvaro vid förhör av skäl som gäller undersökningen. I propositionen föreslås det att bestämmelsens ordalydelse ska preciseras så att den motsvarar kraven enligt artikel 3.6 b. Dessutom föreslås det att bestämmelsen som gäller konfrontation i 8 kap. 3 § 2 mom. i förundersökningslagen ska ändras så att motsvarande förutsättningar ska tillämpas på förbud för den misstänktes biträde att vara närvarande vid en konfrontation.

Beslut att förbjuda biträdets närvaro vid förhör ska anses vara ett sådant förundersökningsbeslut som påverkar en parts rättigheter om vilket det ska fattas ett skriftligt förundersökningsbeslut enligt 11 kap. 1 § 1 mom. i förundersökningslagen. Enligt 2 mom. ska grunderna för beslutet framgå av beslutet. Enligt 1 kap. 2 § 1 mom. 12 punkten i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information ska i det förhørsprotokoll som upprättas över förhöret bl.a. antecknas orsaken till att biträdet med stöd av 7 kap. 12 § i förundersökningslagen har vägrats tillträde till förhöret. Med stöd av 1 kap. 8 § 8 punkten ska orsaken till att närvaro vid en konfrontation har förvägrats antecknas. Ovan nämnda bestämmelser uppfyller kraven i artikel 8.2 om att beslut som gäller närvaroförbud ska motiveras och dokumenteras.

Artikel 8.2 i direktivet förutsätter att beslut av andra behöriga myndigheter än en rättslig myndighet kan bli föremål för rättslig prövning. Enligt skäl 38 bör medlemsstaterna, om ett tillfälligt undantag har godkänts enligt direktivet av en rättslig myndighet som inte är en domare eller en domstol, säkerställa att beslutet om godkännande av det tillfälliga undantaget kan prövas av en domstol, åtminstone under rättegångsskedet.

Enligt 7 kap. 12 § i förundersökningslagen beslutar undersökningsledaren om förbud för biträdet att vara närvarande. I den gällande lagstiftningen finns dock ingen sådan möjlighet som avses i artikel 8.2 i direktivet att göra undersökningsledarens beslut till föremål för rättslig prövning. Direktivet förutsätter att det nationella systemet ska ändras så att när undersökningsledaren fattar ett beslut om att förbjuda ett biträdets närvaro, ska beslutet kunna föras till domstol för prövning. Av skäl 38 kan man sluta sig till att också ett sådant system skulle uppfylla kraven i direktivet där åklagaren tillåter ett tillfälligt undantag och åklagarens beslut kan bedömas i en domstol under rättegångsskedet. Ett sådant system skulle däremot inte uppfylla kraven i direktivet, där undersökningsledarens beslut kan bedömas i en domstol först under rättegångsskedet.

Direktivet tillåter undantag från rätten att anlita biträde endast i exceptionella situationer där det är nödvändigt att vidta omedelbara åtgärder för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena, särskilt för att förhindra att avgörande bevis undanröjs eller ändras, eller för att förhindra otillbörlig påverkan på vittnen. Under undantaget får den misstänkte förhöras, men endast i den mån det krävs för att erhålla information som är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena (skäl 32).

Eftersom undantaget sålunda endast kan tillämpas i mycket brådskande situationer, är det ändamålsenligt att beslutet om undantag inte överförs till en åklagare, utan behörigheten att fatta beslutet ska bevaras hos undersökningsledaren. Detta alternativ förutsätter att det föreskrivs om möjlighet att bedöma beslutet i efterhand i en domstol. Domstolen skulle i praktiken

inte hinna avgöra ärendet medan undantaget varar. Möjligheten att i efterhand föra beslutets laglighet för prövning av en domstol är dock ägnad att främja en tillräckligt noggrann prövning av förutsättningarna för undantag.

På grundval av vad som anges ovan föreslås det i propositionen att 7 kap. 12 § i förundersökningslagen ska kompletteras så att den misstänkte ska ha rätt att till domstol för prövning föra frågan om huruvida det har funnits förutsättningar enligt 1 mom. för ett närvaroförbud.

Enligt *punkt 3* får tillfälliga undantag enligt artikel 5.3 endast godkännas genom ett beslut, som efter en bedömning i det enskilda fallet fattats antingen av en rättslig myndighet eller av en annan behörig myndighet, under förutsättning att beslutet kan bli föremål för rättslig prövning.

Punkten gäller beslut genom vilka underrättande om ett frihetsberövande skjuts upp. Punkten förutsätter att beslutet kan bli föremål för rättslig prövning, om någon annan instans än en rättslig myndighet fattar beslutet. Enligt 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen fattar en polisman som hör till befälet beslutet om att skjuta upp underrättelsen. Direktivet förutsätter att det nationella systemet antingen ändras så att polisens beslut om att skjuta upp underrättelsen ska kunna föras till domstol för prövning eller så att beslutsfattandet överförs till en åklagare och åklagarens beslut ska kunna prövas i domstol under rättegångsskedet.

Enligt artikel 5.3 b i direktivet får underrättelse om frihetsberövande skjutas upp endast om det finns ett trängande behov att förhindra en situation som skulle kunna innebära väsentlig fara för straffrättsliga förfaranden. Enligt 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen får underrättandet skjutas upp högst två dygn från gripandet. På motsvarande sätt som i fråga om ovan nämnda undantag avseende anlitande av biträde, får undantaget avseende beslut om att skjuta upp en underrättelse sålunda tillämpas endast i mycket brådskande situationer där det med tanke på brottsutredningen är ytterst viktigt att underrättelsen skjuts upp eller lämnas ogjord. Sålunda är det ändamålsenligt att beslutet om undantag inte överförs till en åklagare utan behörigheten att fatta beslutet bevaras hos polisen. Detta alternativ förutsätter att det föreskrivs om möjlighet att bedöma beslutet i efterhand i en domstol. Domstolen skulle i praktiken inte hinna avgöra ärendet medan undantaget varar. Möjligheten att i efterhand föra beslutets laglighet för prövning av en domstol är dock ägnad att främja en tillräckligt noggrann prövning av förutsättningarna för undantag.

Med stöd av vad som anförts ovan föreslås det i propositionen att en anhållen eller gripen ska ha rätt att till domstolsprövning föra frågan huruvida det funnits förutsättningar för att skjuta upp underrättelsen eller lämna den ogjord.

Artikel 9. Avstående från rättigheter. Enligt *punkt 1* ska medlemsstaterna, i förhållande till varje avstående från en rättighet som avses i artiklarna 3 och 10, se till att a) den misstänkte eller tilltalade, muntligen eller skriftligen, har fått tydlig och tillräcklig information avfattad på ett enkelt och begripligt språk om innebörden av den berörda rättigheten och om de eventuella konsekvenserna av att avstå från den, och b) avståndet är frivilligt och otvetydigt. Denna bestämmelse påverkar inte tillämpningen av sådan nationell lagstiftning som kräver obligatorisk närvaro eller bistånd av en försvarare.

Enligt *punkt 2* ska avståndet, som kan göras skriftligen eller muntligen, och de omständigheter under vilka avståndet gjordes noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

Enligt *punkt 3* ska medlemsstaterna se till att en misstänkt eller tilltalad kan återkalla ett avstående när som helst under de straffrättsliga förfarandena och att de informeras om den möjligheten. Ett sådant återkallande ska ha verkan från och med det ögonblick då det görs.

I skäl 39 konstateras att när i punkt 1 avsedd tillräcklig och begriplig information ges bör de berörda misstänkta eller tilltalades särskilda omständigheter beaktas, inbegripet ålder samt psykiskt och fysiskt tillstånd. I skäl 40 konstateras att anteckningsskyldigheten inte bör leda till någon ytterligare skyldighet för medlemsstaterna att införa nya mekanismer eller skapa någon ytterligare administrativ börda. Om ett avstående återkallas, bör det enligt skäl 41 inte vara nödvändigt att på nytt genomföra sådana utfrågningar eller processuella åtgärder som gjordes under den tid då personen avstod från den berörda rättigheten.

I 4 kap. 16 § i förundersökningslagen föreskrivs om skyldighet att underrätta en misstänkt om hans eller hennes rätt att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer innan han eller hon hörs. I samband med frihetsberövande ska på grundval av 17 § i samma kapitel information om denna rättighet lämnas skriftligen. Enligt 7 kap. 10 § i förundersökningslagen ska den misstänkte före förhöret underrättas om sin rätt att anlita ett biträde som han eller hon själv väljer och om när en försvarare kan förordnas för honom eller henne, även om han eller hon redan tidigare underrättats om dessa rättigheter, såvida det inte är uppenbart ogrundat att underrätta den misstänkte om dem på nytt.

I den gällande lagstiftningen finns dock inte bestämmelser om avstående från rätten att anlita biträde (punkt 1) eller om återkallande av avståendet (punkt 3). Därför föreslås det i propositionen att 4 kap. 10 § i förundersökningslagen som gäller rätt att anlita biträde vid förundersökningen ska kompletteras till denna del.

Kraven i artikeln gäller också för förfaranden i samband med den europeiska arresteringsordern. Därför föreslås det i propositionen att det till EU-utlämningslagen ska fogas bestämmelser om avstående från rätten att anlita biträde och om återkallande av avståendet (nya 20 b §).

En bestämmelse som motsvarar punkt 2 ska fogas till 1 kap. 3 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information där det föreskrivs om de anteckningar som ska göras i förundersökningsprotokoll.

Artikel 10. Rätt till tillgång till försvarare i förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder. Enligt *punkt 1* ska medlemsstaterna se till att en eftersökt person har rätt att få tillgång till en försvarare i den verkställande medlemsstaten efter det att vederbörande gripits med stöd av den europeiska arresteringsordern.

Enligt *punkt 2* inbegriper denna rätt a) rätt att få tillgång till en försvarare i så god tid och på ett sådant sätt att de eftersökta personerna kan utöva sina rättigheter på ett effektivt sätt och under alla omständigheter utan ogrundat dröjsmål efter frihetsberövandet, b) rätt att träffa och kontakta den försvarare som företräder dem, c) rätten för deras försvarare att närvara och i enlighet med förfarandena i nationell rätt delta i den verkställande rättsliga myndighetens förhör av en eftersökt person. Om en försvarare deltar vid ett förhör, ska detta noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt.

Enligt skäl 42 bör personer som är föremål för förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder, dvs. eftersökta personer, ha rätt till tillgång till försvarare i den verkställande medlemsstaten, så att de kan utöva sina rättigheter på bästa möjliga sätt i enlighet med rambeslut 2002/584/RIF. Om en försvarare deltar i den verkställande rättsliga myndighetens förhör av en eftersökt person, får den försvararen i enlighet med förfarandena i nationell rätt bland annat ställa frågor, begära förtydliganden och avge yttranden. Det faktum att försvararen har

deltagit i ett sådant förhör bör noteras i enlighet med det förfarande för dokumentation som föreskrivs i den berörda medlemsstatens rätt. I skäl 43—44 konstateras om anlitan av biträde vid förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder på motsvarande sätt som det konstateras om anlitan av biträde generellt i skäl 22—23.

I 20 § i EU-utlämningslagen föreskrivs att den som begärs utlämnad har rätt att anlita ett biträde. Enligt 2 mom. ska den som begärs utlämnad förordnas en försvarare, om han eller hon begär det. Till försvararen ska betalas en skälig ersättning som fastställs av domstolen och som staten ska svara för. I fråga om förordnande av en försvarare på tjänstens vägnar samt på försvararen iaktas i övrigt i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål. Enligt 20 a § i EU-utlämningslagen ska den som begärs utlämnad och som gripits eller annars påträffats i Finland utan dröjsmål underrättas om sin rätt att anlita biträde och sin rätt att få en försvarare.

Enligt 17 § 2 mom. i EU-utlämningslagen gäller i fråga om förvar i tillämpliga delar vad som föreskrivs om häktning. Den som begärs utlämnad har sålunda rätt att träffa och hålla kontakt med ett biträde på det sätt som föreskrivs i 8 kap. 1, 4, 6 och 7 § samt i 9 kap. 4 § i häktningsslagen.

De ovan nämnda bestämmelserna uppfyller kraven i punkt 1 och 2 i artikeln.

Punkt 3 innehåller en hänvisningsbestämmelse till artiklarna 4, 5, 6, 7 och 9 i direktivet. Rättigheter enligt dessa artiklar ska i tillämpliga delar tillämpas på förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder i den verkställande medlemsstaten. Detsamma gäller de allmänna förutsättningarna för undantag som föreskrivs i artikel 8, om ett undantag enligt artikel 5.3 har använts.

Med stöd av 17 § 2 mom. i EU-utlämningslagen gäller i fråga om konfidentialiteten för kontakterna mellan den som begärs utlämnad och hans eller hennes biträde (artikel 4) vad som föreskrivs i 8 kap. 4 § och 7 § 3 mom. samt i 9 kap. 4 § i häktningsslagen. Om rätt för den som begärs utlämnad med stöd av 16 § 2 mom. i EU-utlämningslagen och 2 kap. 4 § 2 mom. i tvångsmedelslagen att få tredje part underrättad om sitt frihetsberövande (artikel 5) gäller vad som föreskrivs i 2 kap. 2 § 2 mom. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen. I fråga om kontakter för den som begärs utlämnad med tredje parter under tiden i förvaret (artikel 6) tillämpas bestämmelserna i 8 och 9 kap. i häktningsslagen. Om rätt för den som begärs utlämnad att hålla kontakt med konsulära myndigheter (artikel 7) gäller vad som föreskrivs i 9 kap. 12 § i häktningsslagen.

Ovan nämnda bestämmelser uppfyller kraven i punkt 3 avseende tillämpningen av artikel 4, 5, 6 och 7. I den gällande lagstiftningen finns däremot inte bestämmelser om avstående från rätten att anlita ett biträde (artikel 9). Därför föreslås det i propositionen att det till EU-utlämningslagen ska fogas bestämmelser om detta (nya 20 b § i EU-utlämningslagen).

Enligt *punkt 4* ska den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten, utan ogrundat dröjsmål efter frihetsberövandet, underrätta eftersökta personer om att de har rätt att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten. Försvararen i den utfärdande medlemsstaten ska ha till uppgift att bistå försvararen i den verkställande medlemsstaten genom att ge den försvararen information och råd i syfte att låta den eftersökta personen utöva sina rättigheter i enlighet med rådets rambeslut 2002/584/RIF.

Enligt *punkt 5* ska den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten, om eftersökta personer önskar utöva rätten att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten och inte redan har en sådan försvarare, omedelbart informera den behöriga myndigheten i den ut-

färdande medlemsstaten. Den behöriga myndigheten i den medlemsstaten ska utan ogrundat dröjsmål ge de eftersökta personerna information för att underlätta för dem att utse en försvarare där. Enligt skäl 46 kan sådan information t.ex. inbegripa en aktuell förteckning över försvarare, eller namnet på en jourhavande försvarare i den utfärdande medlemsstaten, som kan tillhandahålla information och ge råd i fall i samband med en europeisk arresteringsorder. Medlemsstaterna kan begära att vederbörande advokatsamfund upprättar en sådan förteckning.

I artikel 10.4 och 10.5 uppställs nya skyldigheter för medlemsstaterna i syfte att göra det lättare för den som begärs utlämnad att utse ett biträde också i den utfärdande medlemsstaten. Det föreslås att det i EU-utlämningslagen ska tas in motsvarande bestämmelser om de behöriga myndigheternas skyldigheter när Finland är den verkställande medlemsstaten (nya 21 b § i EU-utlämningslagen) och när Finland är den utfärdande medlemsstaten (nya 57 a § i EU-utlämningslagen).

När Finland är den verkställande medlemsstaten förordnas för den som begärs utlämnad på begäran, med stöd av 20 § i EU-utlämningslagen, en försvarare vars arvode staten ska svara för. När Finland är den ansökande medlemsstaten kan den som begärs utlämnad ha rätt till en försvarare eller ett biträde i Finland med stöd av lagen om rättegång i brottmål eller rätts-hjälpslagen. I dessa situationer kan staten med stöd av den gällande lagstiftningen bli skyldig att betala en försvarares eller ett biträdes arvode för att ha lämnat råd eller information enligt punkt 4 till det biträde som förordnats i den verkställande medlemsstaten.

I direktivet förutsätts dock inte att arvodet för det biträde som utses i den ansökande medlemsstaten ska betalas av statens medel. Frågan om rätt för den som begärs utlämnad att i den ansökande medlemsstaten få ett biträde som ersätts med statliga medel behandlas för närvarande under de pågående förhandlingarna om ett direktiv om rättshjälp för frihetsberövade (U 1/2014 rd, LaUU 5/2014 rd och LaUU 11/2015 rd). I samband med genomförandet av det nämnda direktivet ska det bedömas, om det finns behov att komplettera den gällande regleringen om rättshjälp som betalas av statliga medel för de situationer där Finland är den ansökande medlemsstaten.

Enligt *punkt 6* ska den eftersökta personens rätt att utse en försvarare i den utfärdande medlemsstaten inte påverka de tidsfrister som anges i rambeslut 2002/584/RIF eller den verkställande rättsliga myndighetens skyldighet att inom ramen för dessa tidsfrister och under de villkor som fastställts enligt det rambeslutet avgöra om personen ska överlämnas. I skäl 47 preciseras det att dessa tidsfrister bör respekteras även om eftersökta personer bör kunna utöva sina rättigheter enligt direktivet i full utsträckning vid förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder.

Punkt 6 förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Artikel 11. Rättshjälp. Enligt artikeln ska direktivet inte påverka tillämpningen av nationell lagstiftning om rättshjälp, som ska vara tillämplig i enlighet med stadgan och Europakonventionen. I skäl 48 konstateras det i detta hänseende att medlemsstaterna, i avvaktan på en unionsakt om rättshjälp, bör tillämpa sin nationella lagstiftning om rättshjälp, som bör överensstämma med stadgan, Europakonventionen och Europadomstolens rättspraxis.

Artikeln förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Artikel 12. Rättsmedel. Enligt *punkt 1* ska misstänkta eller tilltalade i straffrättsliga förfaranden liksom personer som är eftersökta vid förfaranden i samband med en europeisk arresteringsorder ha tillgång till effektiva rättsmedel enligt nationell rätt, om rättigheterna enligt direktivet har åsidosatts. I skäl 49 konstateras att medlemsstaterna, i enlighet med principen om

effektiv unionsrätt, bör införa lämpliga och effektiva rättsmedel till skydd för de rättigheter som gäller för enskilda enligt direktivet.

Enligt *punkt 2* ska medlemsstaterna, utan att det påverkar nationella bestämmelser och system för bevisstillåtlighet, se till att man i straffrättsliga förfaranden vid bedömningen av uttalanden som misstänkta eller tilltalade har gjort eller av bevis som upptagits med åsidosättande av deras rätt till försvarare eller när ett undantag från denna rätt har beviljats i enlighet med artikel 3.6 iakttar rätten till försvar och ser till att rätten till en rättvis rättegång respekteras.

Enligt skäl 50 bör man i detta sammanhang beakta rättspraxis från Europadomstolen, genom vilken det har fastställts att rätten till försvar i princip oåterkalleligen kommer att skadas om komprometterande uttalanden som har gjorts under polisförhör utan tillgång till en försvarare används för att nå en fällande dom. Detta bör inte hindra utnyttjande av uttalanden för andra ändamål som är tillåtna enligt nationell lagstiftning, t.ex. behovet av att brådska utföra undersökningar för att undvika att andra brott begås eller att det uppstår allvarliga negativa följder för andra personer eller ändamål kopplade till ett akut behov att förhindra att straffrättsliga förfaranden väsentligen äventyras där rätten till tillgång till försvarare eller en förse- ning av undersökningen oåterkalleligen skulle skada pågående undersökningar gällande ett allvarligt brott. Dessutom bör detta inte påverka nationella bestämmelser eller system för bevisstillåtlighet, och inte heller hindra medlemsstaterna från att bibehålla ett system genom vilket alla befintliga bevis kan åberopas i en domstol eller inför en domare, utan att dessa bevis separat eller på förhand har bedömts med avseende på tillåtlighet.

I 17 kap. 25 § i rättegångsbalken som trädde i kraft vid ingången av år 2016 finns bestämmelser om förbud mot utnyttjande av bevis. I 2 mom. finns en bestämmelse med ett förbud mot utnyttjande av bevis avseende skyddet mot självinkriminering och i 3 mom. finns en allmän bestämmelse om utnyttjande av bevis som fås på ett lagstridigt sätt. Enligt 3 mom. får domstolen utnyttja sådana bevis, om det inte äventyrar genomförandet av en rättvis rättegång med hänsyn till ärendets natur, hur allvarlig den rättskränkning som hänför sig till sättet att skaffa beviset var, hur sättet att skaffa beviset påverkar dess tillförlitlighet, bevisets betydelse för avgörandet av målet och övriga omständigheter. Enligt regeringens proposition RP 46/2014 rd (s. 90) har skydd mot självinkriminering ett nära samband med frågan om ordnande av försvar och i synnerhet med frågan om tillgång till biträde som artikel 6.3 c i Europakonventionen gäller. Om det i första hand är fråga om en kränkning som gäller ordnande av försvar, avgörs förbudet mot utnyttjande med stöd av 3 mom.

Möjligheten att utnyttja bevis som fås genom en kränkning av rättigheten att anlita biträde eller yttranden från en misstänkt eller åtalad som fås på samma sätt avgörs från fall till fall med beaktande utöver den nationella lagstiftningen av internationella förpliktelser som gäller de mänskliga rättigheterna och som är bindande för Finland och i synnerhet Europadomstolens rättspraxis på så sätt att rätten till försvar och rättvis rättegång respekteras på det sätt som även avses i direktivet (se t.ex. HD 2013:25).

Kränkningar av rättigheter som gäller anlitan- de av biträde kan sålunda åberopas när ett brott- mål handläggs i domstol. Domstolen kan låta bli att utnyttja ett bevis, om utnyttjandet äventy- rar genomförandet av en rättvis rättegång.

Över förundersökningsmyndighetens förfarande får anföras förvaltningsklagan hos beslutsfat- tarens chef eller klagomål till laglighetsövervakaren. Ärendet kan också föras till åklagaren för behandling. Åklagaren har med stöd av 5 kap. 2 § 1 mom. i förundersökningslagen rätt att ge- nom framställningar och förordnanden styra förundersökningsmyndigheternas verksamhet.

I 15 kap. i häktningsslagen och i 17 kap. i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen föreskrivs om möjlighet att begära omprövning av och anföra besvär över beslut bl.a. om kvarhållande av brev eller postförsändelser samt om besöksförbud. I 4 kap. i tvångsmedelslagen föreskrivs om rättsmedel vid begränsning av kontakter.

Ovan nämnda bestämmelser uppfyller kraven i artikeln avseende tillgängliga rättsmedel och artikeln förutsätter således inte några ändringar i lagstiftningen.

Artikel 13. Utsatta personer. Enligt artikeln ska medlemsstaterna säkerställa att hänsyn tas till utsatta misstänkta eller tilltalades särskilda behov vid tillämpningen av direktivet. Enligt skäl 51 bör åklagarmyndigheter, brottsbekämpande myndigheter och rättsliga myndigheter därför underlätta sådana personers effektiva utövande av de rättigheter som anges i direktivet, t.ex. genom att ta hänsyn till varje potentiell utsatthet som påverkar deras förmåga att utöva rätten till tillgång till försvarare och rätten att få en tredje part underrättad vid frihetsberövande och genom att vidta lämpliga åtgärder för att garantera dessa rättigheter.

Flera gällande bestämmelser ger uttryck för kraven i artikeln. I 2 kap. 1 § i lagen om rättegång i brottmål finns bestämmelser om situationer där en försvarare ska förordnas för en misstänkt på tjänstens vägnar. Detta ska göras bl.a. när den misstänkte inte klarar av att försvara sig själv eller när en misstänkt är under 18 år och saknar försvarare, om det inte är uppenbart att han eller hon inte behöver en försvarare. I rättshjälpslagen finns bestämmelser om rättshjälp.

Enligt 4 kap. 10 § i förundersökningslagen ska förundersökningsmyndigheten med hänsyn till de omständigheter som hänför sig till det brott som utreds, utredningen av brottet och personen i fråga se till att en parts rätt att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det eller när garantierna för en rättvis rättegång kräver det.

Också vissa allmänna principer i förundersökningslagen ger uttryck för artikelns strävan efter att beakta utsatta personers specialbehov. Enligt proportionalitetsprincipen ska en förundersökningsåtgärd och det ingripande i en persons rättigheter som den innebär vara försvarliga i relation till det brott som utreds, behovet av att utreda ärendet i fråga samt ålder, hälsa och andra motsvarande omständigheter som gäller den person som är föremål för åtgärden och övriga omständigheter som inverkar på saken (4 kap. 4 §). Enligt principen för minsta olägenhet får det vid förundersökning inte ingripas i någons rättigheter i större utsträckning än vad som är nödvändigt för att syftet med förundersökningen ska kunna nås och en förundersökningsåtgärd ska vidtas så att ingen i onödan orsakas skada eller olägenhet (4 kap. 5 §). Enligt finkänslighetsprincipen ska parterna och andra som deltar i förundersökningen behandlas finkänsligt (4 kap. 6 §). I 4 kap. 7—8 § i förundersökningslagen finns bestämmelser om bemötande av barn (personer under 18 år) vid förundersökning och om förordnande av intressebevakare för barn. I 7 kap. 14—16 § finns bestämmelser om rollen vid förhör för lagliga företrädare för omyndiga. I 7 kap. 3 och 4 § finns bestämmelser om förhör med berusade och med personer med rubbat sinnessillstånd. I 5 § i samma kapitel finns en allmän bestämmelse om bemötande av den som förhörs.

Artikeln förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

Artikel 14. Klausul om bevarande av skyddsnivån. Enligt artikeln ska ingenting i direktivet ses som en begränsning av eller ett avsteg från rättigheter och rättssäkerhetsgarantier som följer av stadgan, Europakonventionen, eller andra relevanta bestämmelser i internationell rätt eller i rätten i en medlemsstat som erbjuder en högre skyddsnivå. I skäl 53 konstateras att medlemsstaterna bör se till att bestämmelserna i direktivet, när de motsvarar rättigheter som garanteras av Europakonventionen, tillämpas i konsekvens med rättigheterna i konventionen och så som de utvecklats genom Europadomstolens rättspraxis. I skäl 54 konstateras att direktivet

RP 99/2016 rd

fastställer minimiregler och att medlemsstaterna får utvidga de rättigheter som fastställs i direktivet för att därigenom erbjuda en högre skyddsnivå. Sådana högre skyddsnivåer bör inte utgöra något hinder för det ömsesidiga erkännandet av rättsliga avgöranden som dessa minimiregler är avsedda att underlätta. Skyddsnivån bör aldrig understiga de normer som anges i stadgan och Europakonventionen, så som dessa tolkas i rättspraxis från domstolen och Europadomstolen.

Artikelns förutsätter inte ändringar i lagstiftningen.

2 Lagförslag

2.1 Förundersökningslagen

4 kap. Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

10 §. Rätt att anlita biträde vid förundersökningen. Det föreslås att ett nytt 2 mom. ska fogas till paragrafen med bestämmelser om avstående från rätten att anlita biträde.

I artikel 9.1 uppställs särskilda krav för avstående från rätten att anlita ett biträde, för att avståndet ska kunna betraktas som giltigt. Avståndet förutsätter att den misstänkte har fått tillräcklig information om innebörden av den berörda rättigheten och om de eventuella konsekvenserna av att avstå från den. En förutsättning är dessutom att avståndet är frivilligt och entydigt.

Kraven i direktivet för avstående från rätten att anlita biträde motsvarar rättspraxis från Europadomstolen och högsta domstolens avgöranden HD 2012:32 och HD 2012:45. Den misstänkte ska ha tillräcklig information om sin rätt att anlita biträde och om sin rätt att låta bli att medverka till utredandet av sin egen skuld. Den misstänkte ska ha en möjlighet att verkligen förstå dessa rättigheter som han eller hon har, vilket kan förutsätta att detta särskilt säkerställs bl.a. i fråga om unga personer och personer som är i en svag ställning t.ex. på grund av sjukdom eller någon motsvarande orsak (*Panovits v. Kypros* punkt 74 och *Borotyuk v. Ukraina* punkt 82). En förutsättning för avstående från ett behörigt biträde är att den misstänkte i tillräcklig grad har kunnat bedöma de eventuella konsekvenserna av avståndet. Den misstänkte ska tillräckligt exakt känna till innehållet i den brottsmisstanke som gäller honom eller henne för att han eller hon ska vara medveten om den brottsmisstanke i fråga om vilken han eller hon avstår från att anlita ett biträde (*Lazarenko v. Ukraina* punkt 56 och *Borotyuk v. Ukraina* punkt 82).

Den ursprungliga ordalydelsen i 1 mom. har kompletterats utifrån ovan nämnda rättspraxis så att förundersökningsmyndigheten, när den ombesörjer att rätten att anlita biträde tillgodoses, ska beakta tryggheten av en rättvis rättegång (lag 1145/2013, RP 14/2013 rd s. 6—7 och 37). Förundersökningsmyndigheten ska således redan nu säkerställa att avståndet från biträde uppfyller kraven i artikel 9.1 i direktivet. I 2 mom. ska dock för tydlighetens skull tas in en uttrycklig bestämmelse om detta. Om en misstänkt inte skulle vilja utnyttja sin rätt till biträde, ska förundersökningsmyndigheten vid behov säkerställa att den misstänkte har tillräcklig information om innehållet i den brottsmisstanke som gäller honom eller henne samt om hans eller hennes rätt att låta bli att medverka till utredningen av sitt brott och om hans eller hennes rätt att anlita biträde vid förundersökningen och rättegången.

I föreslagna 2 mom. ska dessutom tas in en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i artikel 9.3 i direktivet om att den misstänkte ska informeras om möjligheten att senare återta sitt avstående från rätten att anlita biträde. Om en misstänkt inte skulle vilja utnyttja sin rätt till biträde, ska den misstänkte således underrättas om att han eller hon har rätt att anlita biträde senare, om han eller hon så önskar, trots att han eller hon avstår från sin rätt att anlita biträde.

Nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom.

7 kap. **Förhör**

12 §. När personer som stöder den som ska förhöras får vara närvarande. Det föreslås att paragrafen ska ändras så att det i 1 mom. ska föreskrivas om närvaro vid förhör av en parts biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande. Det föreslås att bestämmelsen om begränsning av närvarorätten i den gällande paragrafens första mening ska preciseras i fråga om biträdet till en misstänkt på det sätt som artikel 3.6 b i direktivet förutsätter. I fråga om målsägandes biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande föreslås inga ändringar i paragrafen.

Enligt den gällande paragrafen har en parts biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande rätt att närvara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. Också direktivet tillåter att bitrådets närvaro förbjuds av orsaker som hänför sig till utredningen. I direktivet föreskrivs dock mer exakt än i den gällande paragrafen om de förutsättningar under vilka den misstänktes biträde kan förbjudas att närvara vid förhör. Därför föreslås det att bestämmelsens ordalydelse i fråga om den misstänktes biträde ska ändras så att bitrådets närvaro vid förhör får förbjudas endast om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras.

I enlighet med skäl 32 i direktivet ska undantagsbestämmelsen kunna tillämpas om omedelbara åtgärder från de utredande myndigheternas sida är avgörande för att förhindra väsentlig fara för de straffrättsliga förfarandena, särskilt för att förhindra att avgörande bevis undanröjs eller ändras, eller för att förhindra otillbörlig påverkan på vittnen. Under undantaget ska förhör endast få genomföras i syfte att och i den mån det krävs för att erhålla information som är avgörande för att förhindra väsentlig fara för ett straffrättsligt förfarande.

I enlighet med artikel 8.1 ska undantag från bitrådets närvarorätt vara strikt tidsbegränsade och inte gå utöver vad som är nödvändigt. Biträdet ska således tillåtas närvara vid förhör när de tvingande skäl som legat som grund till förbudet inte längre finns.

I nya 2 mom. ska tas in bestämmelser om rätt att i efterhand föra ett beslut som gäller närvaroförbud till domstol för prövning. Genom momentet genomförs kravet i artikel 8.2 om att beslut av andra behöriga myndigheter än en rättslig myndighet om undantag från bitrådets närvarorätt kan bli föremål för rättslig prövning.

Enligt momentet ska på yrkande av den misstänkte domstolen pröva om det funnits förutsättningar enligt 1 mom. att förbjuda hans biträdets närvaro. Yrkandet ska framställas inom 30 dagar från det närvaron förbjöds. På behörig domstol och behandling av yrkandet ska tillämpas vad som föreskrivs i 8 kap. 18 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen om domstolsprövning av ärenden som gäller husrannsakan (LaUB 44/2010 rd s. 20—22, RP 14/2013 rd s. 43). Tillfälle att bli hörd ska dock ges undersökningsledaren.

Andra meningen i den gällande paragrafen, som gäller rätt för andra personer som stöder en part eller ett vittne att närvara vid förhör, ska bli till ett nytt 3 mom.

17 §. Att ställa frågor och att delta i förhöret på annat sätt. I den gällande paragrafen föreskrivs om att ställa frågor till den som förhörs. Det föreslås att paragrafen ska kompletteras på det sätt som artikel 3.3 b i direktivet förutsätter så att det där också föreskrivs om annat slags deltagande för ett biträde än att ställa frågor. Det föreslås att det till paragrafen ska fogas en bestämmelse om att biträdet för den som förhörs också på annat sätt får delta i förhöret, om bevakningen av huvudmannens rättigheter skulle förutsätta det. Till övriga delar ska paragrafen inte ändras.

RP 99/2016 rd

I avgörandepraxis för Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna har man betonat biträdets betydelse i förundersökningen som en viktig garanti för rättskyddet. Europadomstolen har i sitt avgörande *Salduz v. Turkiet* (27.11.2008, stora kammarens dom, punkt 54) konstaterat att biträdet bl.a. har i uppgift att se till att den åtalade inte blir tvungen att medverka till utredningen av sin egen skuld. Åklagaren ska styrka åtalet utan att stödja sig på bevis som inhämtats genom användning av tvång eller påtryckning som påverkat den åtalades vilja. På motsvarande sätt har högsta domstolen konstaterat att man genom den misstänktes rätt att anlita biträde genast från förundersökningens början tryggar den misstänktes skydd mot självinkriminering och andra försvarsmöjligheter (HD 2012:45 punkt 9 och 45).

Enligt skäl 25 får försvararen vid förhör bl.a. ställa frågor, begära förtydliganden och avge yttranden, vilket bör dokumenteras i enlighet med nationell rätt.

Biträdet har i uppgift att övervaka sin huvudmans rättigheter vid förhör och se till att förhöret genomförs på behörigt sätt. Enligt paragrafen ska biträdet vid förhör t.ex. få göra anmärkningar, om det med tanke på tryggheten av skyddet mot självinkriminering är behövligt eller om i 5 § avsedda olämpliga metoder eller förfaranden används vid förhör.

Den brottsmisstänkte har rätt att låta bli att medverka till utredningen av sin egen skuld och att låta bli att svara på frågor som ställs honom eller henne. Biträdet får vid behov uppmärksamma sin huvudman om denna rätt. Genom den föreslagna bestämmelsen ändras dock inte den vedertagna tolkningen enligt vilken biträdet inte får svara på frågor som ställts huvudmannen eller försöka styra huvudmannens berättelse eller svar (se också RP 14/1985 rd s. 33).

Det föreslås att paragrafens rubrik ska ändras så att den motsvarar paragrafens nya innehåll.

8 kap. **Konfrontation**

3 §. *Hur en konfrontation ska ordnas.* Enligt 2 mom. i den gällande paragrafen kan utredaren tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud och tillsammans med en målsägande den som förordnats som stödperson för målsäganden är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen. Enligt artikel 3.3 c i direktivet har den misstänktes biträde rätt att vara närvarande vid en konfrontation. På motsvarande sätt som i fråga om förhör får undantag i bitrådets närvarorätt endast göras av tvingande skäl enligt artikel 3.6.

Det föreslås att momentet ska ändras så att det i fråga om närvarorätt för en misstänkts biträde vid en konfrontation tillämpas bestämmelserna om ett bitrådes rätt att närvara vid förhör. I fråga om andra personers närvaro föreslås inga ändringar i paragrafen. I propositionen föreslås att det ska vara möjligt att begränsa bitrådets rätt att vara närvarande vid förhör endast om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras. Samma förutsättning ska i fortsättningen också gälla för begränsning av bitrådets närvaro vid konfrontationer.

2.2 **Lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen**

2 kap. **Intagning i förvaringslokal**

2 §. *Underrättelse om frihetsberövande.* Enligt 2 mom. ska enligt anvisningar av en anhållen eller gripen någon av den anhållnes eller den gripnes närstående eller någon annan person underrättas om frihetsberövandet. Det föreslås att momentet ska kompletteras så att det motsvarar bestämmelsen i artikel 5.1 i direktivet att underrättelsen ska göras utan ogrundat dröjsmål.

Enligt det gällande momentet får en underrättelse om ett anhållande eller gripande skjutas upp, om underrättelsen skulle förorsaka synnerligt men för brottsutredningen. Också artikel 5.3 b i direktivet tillåter att underrättandet skjuts upp av skäl som gäller undersökningen. I direktivet föreskrivs dock mer exakt än i det gällande momentet om förutsättningarna för att skjuta upp underrättandet. Därför föreslås att momentets ordalydelse ska ändras så att underrättelse om anhållande och gripande får skjutas upp eller underrättelse om anhållande lämnas ogjord, om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet avsevärt äventyras.

Bestämmelsen motsvarar artikel 5.3 b i direktivet, enligt vilken ett tillfälligt undantag får göras från rättigheterna, om det finns ett trängande behov av att förhindra en situation som skulle kunna innebära väsentlig fara för straffrättsliga förfaranden. I enlighet med skäl 35 får undantaget tillämpas i begränsade undantagsfall, om detta med hänsyn till de särskilda omständigheterna i ett enskilt fall är motiverat.

Till övriga delar ska bestämmelsen inte ändras. Liksom för närvarande ska underrättandet sålunda kunna skjutas upp med högst två dygn från gripandet.

I nya 3 *mom.* ska tas in bestämmelser om rätt att i efterhand föra ett beslut om att skjuta upp en underrättelse eller att lämna en underrättelse ogjord till domstol för prövning. Genom momentet genomförs kravet i artikel 8.3 om att beslut av andra behöriga myndigheter än en rättslig myndighet om undantag från underrättelse om frihetsberövning kan bli föremål för rättslig prövning. Enligt momentet ska domstolen på yrkande av en anhållen eller gripen pröva om det funnits förutsättningar för att skjuta upp en underrättelse eller lämna den ogjord. Yrkandet ska enligt förslaget framställas inom 30 dagar från det att en anhållen eller gripen har fått uppgift om att underrättelsen skjuts upp eller lämnas ogjord. På behörig domstol och behandling av yrkandet ska tillämpas vad som föreskrivs i 8 kap. 18 § 2 och 3 *mom.* i tvångsmedelslagen om domstolsprövning av ärenden som gäller husrannsakan (LaUB 44/2010 rd s. 20—22, RP 14/2013 rd s. 43).

Det föreslås att ett nytt 4 *mom.* ska fogas till paragrafen i vilken tas in en bestämmelse som motsvarar artikel 5.2 i direktivet om underrättelse till vårdnadshavaren om ett barns frihetsberövande. Om frihetsberövande som gäller en person under 18 år ska enligt förslaget vårdnadshavaren, om detta inte strider mot barnets bästa, utan ogrundat dröjsmål underrättas. Om underrättelsen till vårdnadshavaren skulle strida mot barnets bästa, ska barnet med stöd av 2 *mom.* ha rätt till att någon annan lämplig vuxen underrättas om frihetsberövandet. I fråga om en underrättelse till vårdnadshavaren som skjuts upp eller lämnas ogjord av skäl som beror på utredningen tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 2 och 3 *mom.*

I momentet ska dessutom tas in en bestämmelse om att socialmyndigheten alltid ska underrättas om ett barns frihetsberövande. Den föreslagna bestämmelsen motsvarar nuvarande praxis. I artikel 5.4 i direktivet förutsätts att en myndighet som har ansvar för barns skydd eller välfärd utan ogrundat dröjsmål underrättas om att ett barn har frihetsberövats endast, om ett tillfälligt undantag gjorts avseende underrättelse till vårdnadshavaren eller annan lämplig person. Den föreslagna skyldigheten att underrätta socialmyndigheten om frihetsberövande är således mer omfattande än vad som förutsätts i direktivet.

7 kap. **Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen**

1 §. Besök. Artikel 3.3 a i direktivet förutsätter att misstänkta som berövats friheten har rätt att i enrum tala med och kontakta den försvarare som företräder dem. Därför föreslås att det till 1 *mom.* ska fogas en bestämmelse om att en frihetsberövad har rätt att ta emot besök av sitt ombud utan att någon annan är närvarande. Till övriga delar föreslås inga ändringar i momentet. I

RP 99/2016 rd

fråga om häktade har direktivets krav om rätt att träffa biträdet i enrum på motsvarande sätt beaktats i 9 kap. 4 § 1 mom. i häktninglagen (394/2015, RP 45/2014 rd s. 31).

2.3 Lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

7 §. *Förundersökning.* Enligt 2 mom. görs för att utreda en förseelse som avses i denna lag en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen, där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att ett bötesyrkande, bötesföreläggande, ordningsbotsföreläggande eller straffyrkande ska kunna utfärdas. Förundersökningen får göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas. Det föreslås att en hänvisning till föreslagna nya 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen ska fogas till momentet. Förundersökningen ska sålunda få göras utan iakttagande av bestämmelserna om de uppgifter som ska ges i samband med avstående från anlitan av ett biträde. Genom den föreslagna bestämmelsen genomförs artikel 2.4 i direktivet, enligt vilken direktivet inte tillämpas på förfaranden där någon annan myndighet än en domstol förordnar ett straff för mindre förseelser.

2.4 Lagen om strafforderförfarande

5 §. Lagen om strafforderförfarande upphävs genom lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Eftersom lagen om föreläggande av böter och ordningsbot träder i kraft tidigast den 1 december 2016, föreslås det ett motsvarande tillägg till lagen om strafforderförfarande som vad som föreslås i fråga om lagen om föreläggande av böter och ordningsbot ovan i lagförslag 2.3. Enligt paragrafen görs det innan straffanspråk framställs en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen, där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att döma ut en påföljd genom strafforderförfarande. Förundersökningen får då göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas. Det föreslås att en hänvisning till föreslagna nya 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen ska fogas till paragrafen. Förundersökningen ska sålunda få göras utan iakttagande av bestämmelserna om de uppgifter som ska ges i samband med avstående från anlitan av ett biträde. Genom den föreslagna bestämmelsen genomförs artikel 2.4 i direktivet, enligt vilken direktivet inte tillämpas på förfaranden där någon annan myndighet än en domstol förordnar ett straff för mindre förseelser.

2.5 Lagen om ordningsbotsförfarande

7 §. Lagen om ordningsbotsförfarande upphävs genom lagen om föreläggande av böter och ordningsbot. Eftersom lagen om föreläggande av böter och ordningsbot träder i kraft tidigast den 1 december 2016, föreslås det ett motsvarande tillägg till lagen om ordningsbotsförfarande som vad som föreslås i fråga om lagen om föreläggande av böter och ordningsbot ovan i lagförslag 2.3. Enligt 1 mom. görs det i ordningsbotsärenden en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen, där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att förelägga ordningsbot. Förundersökningen får då göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas. Det föreslås att en hänvisning till föreslagna nya 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen ska fogas till momentet. Förundersökningen ska sålunda få göras utan iakttagande av bestämmelserna om de uppgifter som ska ges i samband med avstående från anlitan av ett biträde. Genom den föreslagna bestämmelsen genomförs artikel 2.4 i direktivet, enligt vilken direktivet inte tillämpas på förfaranden där någon annan myndighet än en domstol förordnar ett straff för mindre förseelser.

2.6 Lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

20 b §. *Att avstå från rätten att anlita biträde.* Till den nya paragrafen ska tas in bestämmelser om avstående från rätten att anlita ett biträde. Genom paragrafen genomförs kraven i artikel 9 i direktivet i fråga om förfarandet i samband med en europeisk arresteringsorder.

Med stöd av artiklarna 10.3 och 9.1 förutsätter avstående från biträde att den som begärs utlämnad har fått tillräcklig information om innehållet i rättigheten i fråga och om eventuella konsekvenser av avståendet från rättigheten. En förutsättning är dessutom att avståendet är frivilligt och entydigt. Om den som begärs utlämnad inte skulle vilja utnyttja sin rätt att anlita biträde, ska polisen av den anledningen vid behov säkerställa, att den som begärs utlämnad har tillräcklig information om sin rätt att anlita biträde och sin rätt till försvarare samt om att försvararens kostnader betalas av statliga medel.

I den nya paragrafen ska dessutom tas in en bestämmelse som motsvarar bestämmelsen i artikel 9.3 i direktivet om att den som begärs utlämnad ska informeras om möjligheten att senare återta sitt avstående från rätten att anlita biträde. Om den som begärs utlämnad inte vill utnyttja sin rätt till biträde, ska den som begärs utlämnad sålunda underrättas om att han eller hon har rätt att anlita biträde senare, om han eller hon så önskar, trots att han eller hon avstår från sin rätt att anlita biträde.

21 b §. *Underrättelse om rätt att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten.* I artikel 10.4 och 10.5 finns bestämmelser om utseende av ett biträde i den ansökande medlemsstaten. I den föreslagna paragrafen ska föreskrivas om nya skyldigheter som i de nämnda punkterna uppställs för de behöriga myndigheterna i den verkställande medlemsstaten.

Enligt *1 mom.* ska centralkriminalpolisen underrätta den som begärs utlämnad om hans eller hennes rätt att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten. I enlighet med artikel 10.4 i direktivet ska försvararen i den utfärdande medlemsstaten ha till uppgift att bistå försvararen i den verkställande medlemsstaten genom att ge den försvararen information och råd i syfte att låta den eftersökta personen utöva sina rättigheter i enlighet med rådets rambeslut om en europeisk arresteringsorder.

Underrättelse om rätten att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten ska göras utan dröjsmål i samband med underrättelserna enligt 21 § 1 mom. I fråga om språk som ska användas och tolkning samt i fråga om dokumentering av underrättelsen ska tillämpas vad som föreskrivs i 21 § 2 och 4 mom.

Om den som begärs utlämnad meddelar att han eller hon vill utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten, ska centralkriminalpolisen enligt *2 mom.* utan dröjsmål informera de behöriga myndigheterna i den ansökande medlemsstaten om detta. I enlighet med artikel 10.5 i direktivet är centralkriminalpolisen skyldig att förmedla denna information till de behöriga myndigheterna i den andra medlemsstaten, för att dessa till den som begärs utlämnad ska sända uppgifter om biträden som är verksamma i medlemsstaten i fråga och som sköter arresteringsordersärenden. Centralkriminalpolisen ska inte ha den skyldighet som avses i momentet, om den som begärs utlämnad inte behöver de ovan nämnda uppgifterna av den anledningen att han eller hon redan har ett biträde i den andra medlemsstaten.

57 a §. *Lämnande av uppgifter för utseende av ett biträde.* I den nya paragrafen ska det föreskrivas om de skyldigheter enligt artikel 10.5 för de behöriga myndigheterna i den ansökande medlemsstaten som har som syfte att underlätta utseende av biträde i den ansökande medlemsstaten.

Om den som begärs utlämnad vill utse ett biträde i Finland, ska den behöriga myndigheten i den verkställande medlemsstaten underrätta den myndighet som begärt utlämning, dvs. åklagaren eller Brottsförklaringsmyndighetens centralförvaltningsenhet, om detta i enlighet med artikel 10.5. Myndigheten i fråga bör efter att ha fått en sådan underrättelse sända den som begärs utlämnad information som underlättar utseende av ett biträde i Finland. I enlighet med skäl 46 ska till den som begärs utlämnad t.ex. kunna sändas en förteckning över biträden som sköter arresteringsordersärenden i Finland.

Ovan nämnda uppgifter ska översändas till den som begärs utlämnad utan ogrundat dröjsmål. Uppgifterna ska översändas till den som begärs utlämnad via den behöriga myndigheten i den andra medlemsstaten på det sätt som föreskrivs i 55 §.

2.7 Rättshjälpslagen

17 §. *Arvode och kostnadsersättning för ett privat biträde.* Enligt 4 mom. i den gällande paragrafen kan fullföljdsdomstolen besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund. Enligt gällande lag är det endast möjligt att låta bli att ersätta biträdets arvode i sin helhet i de i momentet avsedda situationerna där ändringsökandet klart saknar grund.

Det föreslås att det ska fogas en bestämmelse till momentet enligt vilken domstolen får besluta att inte ersätta biträdets arvode med statliga medel, om det i skötseln av ärendet har förekommit mycket allvarliga försummelser eller brister som beror på biträdet. Den nya bestämmelse som föreslås ska inte enbart gälla stadiet för ändringsökande.

Bestämmelsen ska kunna tillämpas, om biträdets arbete har varit synnerligen undermåligt. Om det i skötseln av ärendet har förekommit försummelser eller brister som dock inte kan betraktas som mycket allvarliga, ska på sänkning av arvodet bestämmelsen i 9 § 1 mom. 4 punkten i statsrådets förordning om grunderna för arvoden vid allmän rättshjälp tillämpas.

T.ex. mycket undermåliga ansökningar om besvärstillstånd eller besvär till de högsta rättsinstanserna kan komma att bli bedömda mot den föreslagna bestämmelsen, om domstolen prövar att en sänkning av arvodet inte är en tillräcklig påföljd. Det kan då t.ex. vara fråga om att biträdet i högsta domstolen inte har framfört några innehållsliga grunder varför det enligt sökandes mening finns grunder för beviljande av besvärstillstånd eller varför det söks ändring i beslut av lägre rättsinstans.

I lagen finns bestämmelser om domstolens skyldighet att begära att t.ex. besvärsskrifter kompletteras och i vissa situationer att byta biträde på tjänstens vägnar. Det faktum att domstolen ger en kompletteringsuppmaning kan som sådant inte leda till att arvodet lämnas utan ersättning, utan denna påföljd kan komma att prövas först när biträdets arbete på ett betydande sätt är bristfälligt ännu efter en kompletteringsuppmaning. Enligt 9 § i rättshjälpslagen får domstolen av grundad anledning på eget initiativ återkalla förordnandet för biträdet och förordna ett nytt biträde. Försummelse av skyldigheter som hör till ett biträde kan anses utgöra giltig orsak (RP 82/2001 rd, s. 92). Med stöd av 2 kap. 1 § 3 mom. i lagen om rättegång i brottmål ska domstolen på tjänstens vägnar förordna en försvarare för den misstänkte, om den försvarare han eller hon har valt inte på ett behörigt sätt kan försvara den misstänkte. Bland annat i dessa situationer kan det föreligga behov att bedöma, om arvode för de åtgärder som vidtagits före bytet bör betalas till biträdet i sin helhet eller sänkt, eller om arvodet med stöd av den föreslagna bestämmelsen helt bör lämnas utan ersättning.

RP 99/2016 rd

Den föreslagna bestämmelsen ska vara beroende av prövning. Med beaktande av huvudmannens principiella rätt att välja sitt biträde och biträdets rätt till ersättning för sitt arbete, ska bestämmelsen endast tillämpas i exceptionella situationer.

Det föreslås ingen ändring i bestämmelsen om klart grundlöst ändringssökande i det gällande momentet.

3 Närmare bestämmelser och föreskrifter

Med stöd av det bemyndigande att utfärda förordning som finns i 11 kap. 10 § i förundersökningslagen har i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information utfärdats närmare bestämmelser bl.a. om innehållet i förhørsprotokoll och förundersökningsprotokoll. Enligt artikel 9.2 i direktivet ska avståendet och de omständigheter under vilka avståendet gjordes antecknas. Därför ska det till förordningen fogas bestämmelser om anteckning av avstående från anlitan av biträde.

4 Ikraftträdande

Det föreslås att lagarna ska träda i kraft den 27 november 2016, då direktivet senast ska genomföras i medlemsstaterna.

Med stöd av vad som anförts ovan föreläggs riksdagen följande lagförslag:

1.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 7 kap. 12 och 17 § samt 8 kap. 3 § 2 mom. och
fogas till 4 kap. 10 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 818/2014 och 10/2016, ett nytt
2 mom., varvid det nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., som följer:

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

10 §

Rätt att anlita biträde vid förundersökningen

Om en misstänkt inte vill utnyttja sin rätt till biträde, ska förundersökningsmyndigheten vid behov säkerställa att den misstänkte har tillräcklig information om innehållet i den brottsmiss-tanke som gäller honom eller henne samt om sin rätt att låta bli att medverka till utredningen av brottet och om sin rätt att anlita biträde vid förundersökningen och rättegången. Den miss-tänkte ska informeras om att han eller hon har rätt att senare återta sitt beslut att avstå från rät-ten att anlita biträde.

7 kap.

Förhör

12 §

När personer som stöder den som ska förhöras får vara närvarande

En parts biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande har rätt att närvara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. Den misstänktes biträde får förbjudas att när-vara endast om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet äventyras avse-värt.

På yrkande av den misstänkte ska domstolen pröva huruvida det har funnits förutsättningar enligt 1 mom. att förbjuda den misstänktes biträde att närvara. Yrkandet ska framställas inom 30 dagar från det att närvaron förbjöds. På behörig domstol och behandling av yrkandet till-lämpas 8 kap. 18 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen.

Utredaren får på begäran tillåta att även någon annan som stöder en part eller ett vittne än den som avses i 1 mom. får närvara vid förhöret, om det inte försvårar utredningen av brottet eller äventyrar tystnadsplikten.

RP 99/2016 rd

17 §

Att ställa frågor och att delta i förhöret på annat sätt

Vid förhöret får en part och hans eller hennes biträde eller ombud med utredarens tillstånd ställa frågor till den som förhörs för utredning av saken. Utredaren får besluta att frågorna ska ställas genom utredarens förmedling. Även åklagaren får ställa frågor till den som förhörs. En part och hans eller hennes biträde eller ombud har också annars rätt att begära att utredaren frågar den som förhörs om sådant som behövs för utredning av saken. Den förhördes biträde får också på annat sätt delta i förhöret, om bevakningen av huvudmannens rättigheter förutsätter det.

8 kap.

Konfrontation

3 §

Hur en konfrontation ska ordnas

Utredaren kan tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud och tillsammans med en målsägande den som förordnats som stödperson för målsäganden är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen. På den rätt som ett biträde för en misstänkt som ska identifieras har att närvara vid en konfrontation tillämpas dock bestämmelserna om ett biträdes rätt att närvara vid förhör. Åklagaren ska ges tillfälle att närvara vid konfrontationen.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

2.

Lag

om ändring av 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § 1 mom., sådana de lyder i lag 807/2011, som följer:

2 kap.

Intagning i förvaringslokal

2 §

Underrättelse om frihetsberövande

Häktade ska ges tillfälle att underrätta en närstående eller någon annan person om frihetsberövandet.

Enligt anvisningar av en anhållen eller gripen ska någon av den anhållnes eller gripnes närstående eller någon annan person utan ogrundat dröjsmål underrättas om frihetsberövandet. En underrättelse får inte utan särskilda skäl lämnas mot den anhållnes eller gripnes vilja. Om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet äventyras avsevärt, kan underrättelsen om anhållande skjutas upp högst två dygn från gripandet genom beslut av en polisman som hör till befälet och underrättelsen om gripande skjutas upp eller lämnas ogjord.

På yrkande av den anhållne eller gripne ska domstolen pröva om det har funnits förutsättningar enligt 2 mom. att skjuta upp en underrättelse eller lämna den ogjord. Yrkandet ska framställas inom 30 dagar från det att den anhållne eller gripne har informerats om att underrättelsen skjuts upp eller lämnas ogjord. På behörig domstol och behandling av yrkandet tillämpas 8 kap. 18 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen.

Om den frihetsberövade är under 18 år ska vårdnadshavaren, om detta inte strider mot barnets bästa, och socialmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrättas om frihetsberövandet. I fråga om en sådan underrättelse till vårdnadshavaren som skjuts upp eller lämnas ogjord tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 2 och 3 mom.

7 kap.

Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

1 §

Besök

De frihetsberövade har rätt att under behövlig övervakning ta emot besökare vid tidpunkter som reserverats för besök så ofta det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i förvaringslokalen störs, om inte denna rätt begränsats enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. Besök kan även tillåtas vid andra tillfällen än vid de tidpunkter som reserverats för besök, om det är behövligt med hänsyn till den frihetsberövades kontakter eller av något annat särskilt skäl. En

RP 99/2016 rd

frihetsberövad har dock alltid rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av sitt i 6 kap. 4 § i denna lag avsedda ombud utan att någon annan är närvarande. Bestämmelser om granskning av besökare finns i 10 kap.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

3.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) 7 § 2 mom., sådant det lyder i lag 821/2014, som följer:

7 §

Förundersökning

För att utreda en förseelse som avses i denna lag görs en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att ett bötesyrkande, bötesföreläggande, ordningsbotsföreläggande eller straffyrkande ska kunna utfärdas. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

4.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om strafforderförfarande

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om strafforderförfarande (692/1993) 5 §, sådan den lyder i lag 822/2014, som följer:

5 §

Innan straffanspråk framställs görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att döma ut en påföljd genom strafforderförfarande. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

5.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om ordningsbotsförfarande

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983) 7 § 1 mom., sådant det lyder i lag
823/2014, som följer:

7 §

I ordningsbotsärenden görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att förelägga ordningsbot. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Denna lag träder i kraft den 20 . _____

6.

Lag

om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) mellanrubriken före 20 § och
fogas till lagen nya 20 b, 21 b och 57 a § som följer:

Biträde och försvarare samt skriftlig underrättelse om rättigheter

20 §

20 b §

Avstående från rätten att anlita biträde

Om den som begärs utlämnad inte vill utnyttja sin rätt till biträde, ska polisen vid behov säkerställa att den som begärs utlämnad har tillräcklig information om sin rätt att anlita biträde och sin rätt till försvarare. Den som begärs utlämnad ska informeras om att han eller hon har rätt att senare återta sitt beslut att avstå från rätten att anlita biträde.

21 b §

Underrättelse om rätten att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten

Utöver vad som föreskrivs i 21 § om underrättelser till den som begärs utlämnad, ska centralkriminalpolisen utan dröjsmål underrätta den som begärs utlämnad också om hans eller hennes rätt att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten. På underrättelsen tillämpas vad som föreskrivs i 21 § 2 och 4 mom.

Om den som begärs utlämnad vill utnyttja sin rätt enligt 1 mom., ska centralkriminalpolisen utan dröjsmål informera den behöriga myndigheten i den ansökande medlemsstaten om detta.

57 a §

Lämnande av uppgifter för utseende av ett biträde

Om den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat underrättar den behöriga myndighet som avses i 54 § om att den som begärs utlämnad vill utse ett biträde i Finland, ska den behöriga myndighet som avses i 54 § utan ogrundat dröjsmål sända den som begärs utlämnad information som underlättar för honom eller henne att utse ett biträde. Uppgifterna sänds till den andra medlemsstatens behöriga myndighet på det sätt som föreskrivs i 55 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 17 § i rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 17 § 4 mom. som följer:

17 §

Arvode och kostnadsersättning till ett privat biträde

Domstolen kan besluta att biträdets arvode inte ersätts av statens medel, om det i skötseln av ärendet har förekommit mycket allvarliga försummelser eller brister som beror på biträdet. Fullföljdsdomstolen kan också besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 16 juni 2016

Statsministerns ställföreträdare, utrikesminister

Timo Soini

Kommunikationsminister Anne Berner

1.

Lag

om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i förundersökningslagen (805/2011) 7 kap. 12 och 17 § samt 8 kap. 3 § 2 mom. och
fogas till 4 kap.10 §, sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 818/2014 och 10/2016, ett nytt
2 mom., varvid det nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., som följer:

4 kap.

Förundersökningsprinciperna och rättigheterna för dem som deltar i förundersökning

Gällande lydelse

(ny)

Föreslagen lydelse

10 §

Rätt att anlita biträde vid förundersökningen

Om en misstänkt inte vill utnyttja sin rätt till biträde, ska förundersökningsmyndigheten vid behov säkerställa att den misstänkte har tillräcklig information om innehållet i den brottsmisstanke som gäller honom eller henne samt om sin rätt att låta bli att medverka till utredningen av brottet och om sin rätt att anlita biträde vid förundersökningen och rättegången. Den misstänkte ska informeras om att han eller hon har rätt att senare återta sitt beslut att avstå från rätten att anlita biträde.

7 kap.

Förhör

12 §

När personer som stöder den som ska förhöras får vara närvarande

En parts biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande har rätt att när-

12 §

När personer som stöder den som ska förhöras får vara närvarande

En parts biträde och den som förordnats till stödperson för en målsägande har rätt att när-

Gällande lydelse

vara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. Utredaren får på begäran tillåta att även någon annan som stöder en part eller ett vittne får närvara vid förhöret, om det inte försvårar utredningen av brottet eller äventyrar tystnadsplikten.

17 §

Att ställa frågor

Vid förhöret får en part och hans eller hennes biträde eller ombud med utredarens tillstånd ställa frågor till den som förhörs för utredning av saken. Utredaren får besluta att frågorna ska ställas genom utredarens förmedling. Även åklagaren får ställa frågor till den som förhörs. En part och hans eller hennes biträde eller ombud har också annars rätt att begära att utredaren frågar den som förhörs om sådant som behövs för utredning av saken.

8 kap.

Konfrontation

3 §

Hur en konfrontation ska ordnas

Utredaren kan tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud och tillsammans

Föreslagen lydelse

vara när hans eller hennes huvudman förhörs, om inte undersökningsledaren av vägande skäl som gäller undersökningen av brottet förbjuder detta. *Den misstänktes biträde får förbjudas att närvara endast om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet äventyras avsevärt.*

På yrkande av den misstänkte ska domstolen pröva huruvida det har funnits förutsättningar enligt 1 mom. att förbjuda den misstänktes biträde att närvara. Yrkandet ska framställas inom 30 dagar från det att närvaron förbjöds. På behörig domstol och behandling av yrkandet tillämpas 8 kap. 18 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen.

Utredaren får på begäran tillåta att även någon annan som stöder en part eller ett vittne får *än den som avses i 1 mom.* närvara vid förhöret, om det inte försvårar utredningen av brottet eller äventyrar tystnadsplikten.

17 §

Att ställa frågor och att delta i förhöret på annat sätt

Vid förhöret får en part och hans eller hennes biträde eller ombud med utredarens tillstånd ställa frågor till den som förhörs för utredning av saken. Utredaren får besluta att frågorna ska ställas genom utredarens förmedling. Även åklagaren får ställa frågor till den som förhörs. En part och hans eller hennes biträde eller ombud har också annars rätt att begära att utredaren frågar den som förhörs om sådant som behövs för utredning av saken. *Den förhördes biträde får också på annat sätt delta i förhöret, om bevakningen av huvudmannens rättigheter förutsätter det.*

3 §

Hur en konfrontation ska ordnas

Utredaren kan tillåta att en part, hans eller hennes biträde eller ombud och tillsammans

RP 99/2016 rd

Gällande lydelse

med en målsägande den som förordnats som stödperson för målsäganden är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen. Åklagaren ska ges tillfälle att närvara vid konfrontationen.

Föreslagen lydelse

med en målsägande den som förordnats som stödperson för målsäganden är närvarande vid konfrontationen, om detta inte försvårar identifieringen. *På den rätt som ett biträde för en misstänkt som ska identifieras har att närvara vid en konfrontation tillämpas dock bestämmelserna om ett biträdes rätt att närvara vid förhör.* Åklagaren ska ges tillfälle att närvara vid konfrontationen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

2.

Lag

om ändring av 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om behandlingen av personer i förvar hos polisen (841/2006) 2 kap. 2 § och 7 kap. 1 § 1 mom., sådana de lyder i lag 807/2011, som följer:

2 kap.

Intagning i förvaringslokal

Gällande lydelse

2 §

Underrättelse om frihetsberövande

Häktade ska ges tillfälle att underrätta en närstående eller någon annan person om frihetsberövandet.

Enligt anvisningar av en anhållen eller gripen ska någon av den anhållnes eller gripnes närstående eller någon annan person underrättas om frihetsberövandet. En underrättelse får inte utan särskilda skäl lämnas mot den anhållnes eller gripnes vilja. Om underrättelsen skulle förorsaka synnerligt men för brottsutredningen, kan underrättelsen om anhållande skjutas upp högst två dygn från gripandet genom beslut av en polisman som hör till befälet och underrättelsen om gripande skjutas upp eller lämnas ogjord.

Föreslagen lydelse

2 §

Underrättelse om frihetsberövande

Häktade ska ges tillfälle att underrätta en närstående eller någon annan person om frihetsberövandet.

Enligt anvisningar av en anhållen eller gripen ska någon av den anhållnes eller gripnes närstående eller någon annan person *utan ogrundat dröjsmål* underrättas om frihetsberövandet. En underrättelse får inte utan särskilda skäl lämnas mot den anhållnes eller gripnes vilja. *Om det är nödvändigt för att förhindra att utredningen av brottet äventyras avsevärt*, kan underrättelsen om anhållande skjutas upp högst två dygn från gripandet genom beslut av en polisman som hör till befälet och underrättelsen om gripande skjutas upp eller lämnas ogjord.

På yrkande av den anhållne eller gripne ska domstolen pröva om det har funnits förutsättningar enligt 2 mom. att skjuta upp en underrättelse eller lämna den ogjord. Yrkandet ska framställas inom 30 dagar från det att den anhållne eller gripne har informerats om att underrättelsen skjuts upp eller lämnas ogjord. På behörig domstol och behandling av yrkandet tillämpas 8 kap. 18 § 2 och 3 mom. i tvångsmedelslagen.

Om den frihetsberövade är under 18 år ska vårdnadshavaren, om detta inte strider mot barnets bästa, och socialmyndigheten utan ogrundat dröjsmål underrättas om frihetsbe-

Gällande lydelse

Föreslagen lydelse

rövandet. I fråga om en sådan underrättelse till vårdnadshavaren som skjuts upp eller lämnas ogjord tillämpas dessutom vad som föreskrivs i 2 och 3 mom.

7 kap.

Besök och andra kontakter utanför förvaringslokalen

1 §

Besök

De frihetsberövade har rätt att under behövlig övervakning ta emot besökare vid tidpunkter som reserverats för besök så ofta det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i förvaringslokalen störs, om inte denna rätt begränsats enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. Besök kan även tillåtas vid andra tillfällen än vid de tidpunkter som reserverats för besök, om det är behövligt med hänsyn till den frihetsberövades kontakter eller av något annat särskilt skäl. En frihetsberövad har dock alltid rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av sitt i 6 kap. 4 § i denna lag avsedda ombud. Bestämmelser om granskning av besökare finns i 10 kap.

1 §

Besök

De frihetsberövade har rätt att under behövlig övervakning ta emot besökare vid tidpunkter som reserverats för besök så ofta det är möjligt utan att ordningen och verksamheten i förvaringslokalen störs, om inte denna rätt begränsats enligt 4 kap. i tvångsmedelslagen. Besök kan även tillåtas vid andra tillfällen än vid de tidpunkter som reserverats för besök, om det är behövligt med hänsyn till den frihetsberövades kontakter eller av något annat särskilt skäl. En frihetsberövad har dock alltid rätt att utan ogrundat dröjsmål ta emot besök av sitt i 6 kap. 4 § i denna lag avsedda ombud *utan att någon annan är närvarande*. Bestämmelser om granskning av besökare finns i 10 kap.

Denna lag träder i kraft den 20 .

3.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010) 7 § 2 mom., sådant det lyder i lag 821/2014, som följer:

Gällande lydelse

7 §

Förundersökning

För att utreda en förseelse som avses i denna lag görs en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att ett bötesyrkande, bötesföreläggande, ordningsbotsföreläggande eller straffyrkande ska kunna utfärdas. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Föreslagen lydelse

7 §

Förundersökning

För att utreda en förseelse som avses i denna lag görs en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att ett bötesyrkande, bötesföreläggande, ordningsbotsföreläggande eller straffyrkande ska kunna utfärdas. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Denna lag träder i kraft samma dag som lagen om föreläggande av böter och ordningsbot (754/2010).

4.

Lag

om ändring av 5 § i lagen om strafforderförfarande

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om strafforderförfarande (692/1993) 5 §, sådan den lyder i lag 822/2014, som följer:

Gällande lydelse

5 §

Innan straffanspråk framställs görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att döma ut en påföljd genom strafforderförfarande. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Föreslagen lydelse

5 §

Innan straffanspråk framställs görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att döma ut en påföljd genom strafforderförfarande. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. *10 § 2 mom. och* 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

—————
Denna lag träder i kraft den 20 .
—————

5.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om ordningsbotsförfarande

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om ordningsbotsförfarande (66/1983) 7 § 1 mom., sådant det lyder i lag
823/2014, som följer:

Gällande lydelse

7 §

I ordningsbotsärenden görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att förelägga ordningsbot. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Föreslagen lydelse

7 §

I ordningsbotsärenden görs det en summarisk förundersökning enligt 11 kap. 2 § i förundersökningslagen (805/2011), där endast de omständigheter utreds som är nödvändiga för att förelägga ordningsbot. En sådan förundersökning får göras utan att 4 kap. 10 § 2 mom. och 13 och 16 § i förundersökningslagen iakttas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) mellanrubriken före 20 § och
fogas till lagen nya 20 b, 21 b och 57 a § som följer:

Gällande lydelse

Biträde och försvarare

20 §

Föreslagen lydelse

*Biträde och försvarare samt skriftlig under-
rättelse om rättigheter*

20 §

(ny)

20 b §

Avstående från rätten att anlita biträde

Om den som begärs utlämnad inte vill utnyttja sin rätt till biträde, ska polisen vid behov säkerställa att den som begärs utlämnad har tillräcklig information om sin rätt att anlita biträde och sin rätt till försvarare. Den som begärs utlämnad ska informeras om att han eller hon har rätt att senare återta sitt beslut att avstå från rätten att anlita biträde.

(ny)

21 b §

Underrättelse om rätten att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten

Utöver vad som föreskrivs i 21 § om underrättelser till den som begärs utlämnad, ska centralkriminalpolisen utan dröjsmål underrätta den som begärs utlämnad också om hans eller hennes rätt att utse ett biträde i den ansökande medlemsstaten. På underrättelsen tillämpas vad som föreskrivs i 21 § 2 och 4 mom.

Om den som begärs utlämnad vill utnyttja sin rätt enligt 1 mom., ska centralkriminalpoli-

RP 99/2016 rd

Gällande lydelse

(ny)

Föreslagen lydelse

sen utan dröjsmål informera den behöriga myndigheten i den ansökande medlemsstaten om detta.

57 a §

Lämnande av uppgifter för utseende av ett biträde

Om den behöriga myndigheten i en annan medlemsstat underrättar den behöriga myndighet som avses i 54 § om att den som begärs utlämnad vill utse ett biträde i Finland, ska den behöriga myndighet som avses i 54 § utan ogrundat dröjsmål sända den som begärs utlämnad information som underlättar för honom eller henne att utse ett biträde. Uppgifterna sänds till den andra medlemsstatens behöriga myndighet på det sätt som föreskrivs i 55 §.

Denna lag träder i kraft den 20 .

7.

Lag

om ändring av 17 § i rättshjälpslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättshjälpslagen (257/2002) 17 § 4 mom. som följer:

Gällande lydelse

17 §

*Arvode och kostnadsersättning till ett privat
biträde*

Föreslagen lydelse

17 §

*Arvode och kostnadsersättning till ett privat
biträde*

Fullföljdsdomstolen kan besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund.

Domstolen kan besluta att biträdets arvode inte ersätts av statens medel, om det i skötseln av ärendet har förekommit mycket allvarliga försummelser eller brister som beror på biträdet. Fullföljdsdomstolen kan också besluta att biträdets arvode och kostnader inte ersätts av statens medel, om ändringsansökan klart saknar grund.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Statsrådets förordning

om ändring av 1 kap. 3 § i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information

I enlighet med statsrådets beslut ändras i statsrådets förordning om förundersökning, tvångsmedel och hemligt inhämtande av information (122/2014) 1 kap. 3 § 10 punkten och fogas till 1 kap. 3 § en ny 11 punkt som följer:

1 kap.

Förundersökning

3 §

Anteckningar i förundersökningsprotokollet

Utöver vad som föreskrivs i förundersökningslagen ska i förundersökningsprotokollet antecknas

-
- 10) uppgifter om i 4 kap. 16 § i förundersökningslagen avsedda underrättelser,
 - 11) uppgift om att en misstänkt har avstått från sin rätt att anlita ett biträde och om information enligt 4 kap. 10 § 2 mom. i förundersökningslagen som getts den misstänkte i samband med detta.

Denna förordning träder i kraft den _____ 20 .